МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет фінансів

Кафедра фінансів імені Віктора Федосова

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	**«ФІНАНСИ»**
галузь знань	07 «Управління та адміністрування»
спеціальність	072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Форма навчання: очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему: “**Податкове регулювання ринку нафтопродуктів в Україні”**

здобувача Дудка Олександр Сергійович

Науковий керівник: д.е.н., професор А. Є. Буряченко

_____
(підпис)

Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації здобувачів вищої освіти

Завідувач кафедри: д.е.н., професор А. Є. Буряченко

_____
(підпис)

Київ 2023

ЗМІСТ

ВСТУП……3

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ НАФТОПРОДУКТІВ ……6

Сутність податкового регулювання та його змістовні характеристики……6

Цілі та завдання податкового регулювання, його місце в державному регулюванні економічних процесів ……15

Особливості ринку нафтопродуктів з позиції податкового регулювання……..21

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА КЛЮЧОВИХ ТЕНДЕНЦІЙ У ВИКОРИСТАННІ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА РИНКУ НАФТОПРОДУКТІВ УКРАЇНИ……..28

2.1. Координати розвитку ринку нафтопродуктів України……28

Ґенеза податкового регулювання вітчизняного ринку нафтопродуктів……36

2.3. Оцінка впливу оподаткування на діяльність учасників ринку нафтопродуктів України……...44

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ З ВРАХУВАННЯМ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ. ……53

3.1. Зарубіжні моделі використання податкового інструментарію на ринку нафтопродуктів……..53

Обґрунтування оптимальної регуляторної моделі вітчизняного ринку нафтопродуктів: податковий аспект……59

ВИСНОВКИ……65

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ……69

ВСТУП

Актуальність. У контексті сучасних економічних та енергетичних викликів, які стикається Україна та світ загалом, питання оподаткування та податкового регулювання ринку нафтопродуктів є вкрай важливим. Нафта та нафтопродукти є стратегічно важливими ресурсами для будь-якої країни, і їхнє ефективне регулювання на ринку має велике значення для стабільності національної економіки та забезпечення енергетичної безпеки.

Одним з ключових аспектів цієї теми є податкова політика щодо нафтопродуктів. Україна залежить від імпорту нафти та газу, і це ставить питання оптимального оподаткування цих ресурсів у центр уваги. Важливо забезпечити, щоб податкова система була справедливою, але водночас сприяла збільшенню інвестицій в видобуток та обробку нафти та газу в Україні.

Податкове регулювання також повинно враховувати екологічні аспекти, сприяючи переходу до більш чистих джерел енергії та зменшенню викидів парникових газів. Зокрема, варто розглядати впровадження екологічних податків або інших інструментів, що стимулюють використання альтернативних видів енергії та підвищують ефективність споживання енергоресурсів.

У контексті геополітичних та економічних змін у світі, також важливо вивчати інтернаціональний досвід у податковому регулюванні ринку нафтопродуктів та адаптувати його до українських реалій. Всі ці аспекти роблять тему "Податкове регулювання ринку нафтопродуктів в Україні" надзвичайно актуальною та важливою для подальшого розвитку країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження, присвячені аналізу існуючих проблем оподаткування нафтопродуктів та пошуку ефективної моделі податкового регулювання даного сегменту ринку, були здійснені багатьма вченими. Зокрема, загальним питанням формування та реалізації акцизної політики присвятили свої праці С. Брехов, В. Коротун, Н. Новицька, Я. Петраков, А. Сколовська, І. Хлєбнікова та інші. Проте, незважаючи на важливість напрацювань

перелічених науковців, потребують подальшого удосконалення питання стосовно підвищення ефективності податкового регулювання вітчизняного ринку нафтопродуктів в нашій державі.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є визначення основних напрямів удосконалення оподаткування нафтопродуктів в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду.

У рамках окресленої мети необхідно вирішити наступні *завдання:*

ослідити сутність податкового регулювання та його змістовні характеристики;

изначити цілі та завдання податкового регулювання, його місце в державному регулюванні економічних процесів;

иокремити особливості ринку нафтопродуктів з позиції податкового регулювання;

роаналізувати координати розвитку ринку нафтопродуктів України

ослідити ґенезу податкового регулювання вітчизняного ринку нафтопродуктів;

цінити вплив оподаткування на діяльність учасників ринку нафтопродуктів України;

роаналізувати зарубіжні моделі використання податкового інструментарію на ринку нафтопродуктів;

бґрунтувати оптимальну регуляторну модель вітчизняного ринку нафтопродуктів: податковий аспект

Об'єкт дослідження – це процес оподаткування нафтопродуктів.

Предмет дослідження – це відносини, які виникають в процесі оподаткування нафтопродуктів в Україні

Методи дослідження. В ході дослідження в кваліфікаційній магістерській роботі застосовувалися загальні методи наукового пізнання та дослідження. До них відносяться: аналіз (для оцінки актуальних тенденцій розвитку рекрутингу персоналу), узагальнення, систематизація і групування, статистичне спостереження, математичні методи обробки інформації.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Отримані результати дослідження сутності податкового регулювання та його змістовних характеристик відображають теоретичні знання про важливі аспекти фіскальної політики. Визначення цілей та завдань податкового регулювання, його місце в системі державного регулювання економічних процесів надає методичні підходи для подальших досліджень та аналізу. Отримані результати дослідження сприяють розширенню та поглибленню наукового розуміння податкового регулювання на ринку нафтопродуктів, а також надають конкретні методичні та практичні рекомендації для удосконалення фіскальної політики в цій галузі.

Інформаційна база дослідження відображає узагальнений список праці провідних вітчизняних та зарубіжних спеціалістів у сфері оподаткування, наукові публікації в наукових фахових виданнях та засобах масової інформації. Статистичну основу кваліфікаційної роботи склали: статистичні дані Державної Служби статистики, Міністерства фінансів України

Апробація матеріалів кваліфікаційної магістерської роботи. Матеріали магістерської роботи були апробовані на міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні питання економіки та фінансів: глобальні виклики та тренди», яка відбулася на базі Бременського університету та онлайн 9 листопада 2023 року. Автор презентував тези з кваліфікаційної роботи на тему: «Роль податкового інструментарію в розвитку вітчизняного ринку нафтопродуктів».

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

Кваліфікаційна магістерська робота містить 68 сторінок, 4 таблиці, 18 рисунків, список використаних джерел з 57 найменувань.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ НАФТОПРОДУКТІВ

1.1. Сутність податкового регулювання та його змістовні характеристики

Податкове регулювання відіграє ключову роль у функціонуванні будь-якої економіки і полягає в визначенні та зміні податкових ставок, правил і обов'язків сплати податків з метою впливу на фінансову поведінку підприємств, громадян і інших економічних суб'єктів. Сутність податкового регулювання полягає в досягненні різних цілей, таких як збільшення доходів бюджету, стимулювання економічного зростання, розподілу доходів, регулювання цін і споживання тощо.

Податкове регулювання — це фундаментальний інструмент управління економікою кожної країни, що передбачає комплекс заходів, спрямованих на формування і використання фінансових ресурсів держави для забезпечення її сталих доходів та впливу на економічні процеси. Його сутність полягає у встановленні та справлянні податків, які є основною частиною державного бюджету та важливим елементом макроекономічної стабілізації [1, с. 58].

Поняття "податкове регулювання" може бути розглянуте з різних теоретичних підходів. Ось кілька з них:

Економічний підхід: З економічної точки зору, податкове регулювання визначається як процес встановлення податкових ставок, правил і політик з метою впливу на економічну активність суб'єктів, формування бюджетних надходжень та спрямування ресурсів у відповідні сфери. Цей підхід розглядає податкове регулювання як інструмент макроекономічної політики для досягнення макроекономічних цілей, таких як стимулювання економічного зростання, збалансованого розподілу доходів і контролю інфляції.

Правовий підхід: Податкове регулювання розглядається як система правових норм, яка визначає порядок встановлення, обчислення, сплати і контролю податків. Цей підхід акцентує на законодавчій базі і правовому регулюванні податкових відносин між державою і платниками податків.

Політичний підхід: Податкове регулювання може бути розглянуте з політичної точки зору як інструмент влади, що використовується для задоволення інтересів різних груп населення та галузей економіки. Цей підхід досліджує вплив політичних процесів, інтересів лобістів і громадської думки на формування податкової політики.

Соціально-економічний підхід: Цей підхід розглядає податкове регулювання як інструмент соціальної справедливості і регулювання розподілу доходів. Він вивчає вплив податкової політики на соціальну сферу, включаючи забезпечення соціальних послуг і захист прав окремих соціальних груп.

Окрім цього, в науковій літературі не існує єдиного підходу до визначення даного поняття. Саме тому, актуальним завданням є аналіз існуючих теоретичних підходів до визначення поняття «податкове регулювання» в науковій літературі, які подано в наступній таблиці 1.1.

На основі визначень цих науковців можна надати власне визначення даного поняття. Податкове регулювання - це систематична та цілеспрямована діяльність держави з встановлення, зміни та контролю податкових норм, ставок, обов'язків та інших податкових параметрів з метою впливу на економічну активність суб'єктів оподаткування, розподілу ресурсів, підтримання соціального рівноваги, стимулювання економічного розвитку та задоволення бюджетних потреб держави. Податкове регулювання включає в себе різноманітні інструменти, такі як податки, податкові пільги, звільнення, а також податкову політику та систему податкового управління.

Таблиця 1.1. – Існуючі в науковій літературі підходи до визначення поняття «податкове регулювання»

Визначення	Автор і джерело
Політика податкового регулювання, будучи складовим елементом податкової політики, означає цілеспрямовану діяльність держави з регулювання вартісних пропорцій розподілу та перерозподілу частини валового внутрішнього продукту з метою підтримання на певному рівні економічних процесів, забезпечення суспільного попиту і пропозиції та ініціювання ділової активності суб'єктів господарювання. … Політика податкового регулювання визначає принципи, напрями, структуру сегменту участі держави в регулюванні економічних процесів у суспільстві	А. Крисоватий
механізм податкового регулювання передбачає систему інструментів (методів і способів) впливу на економічну діяльність суб'єктів оподаткування. Зміст і мета податкового регулювання обумовлені регулюючою функцією системи оподаткування. Відповідно, цей процес є об'єктивно необхідним, і його результат залежить від адекватності методів, які використовуються та стану реальної економіки держави.	Чистов С. М. [3, с.56]
податкове регулювання – це заходи прямого і непрямого впливу на економіку та соціальні процеси через зміну податків, податкових ставок, податкових пільг, зниження чи підвищення загального рівня оподаткування, відрахувань до бюджету. Податкове регулювання – надзвичайно складна і важлива конструкція податкових правовідносин, оскільки в ньому перехрещуються економічні інтереси в тій точці стикування, спрогнозувати яку досить важко.	Сайт м і н і с т е
Сучасний механізм податкового регулювання – це сукупність організаційно-правових норм, принципів, методів і форм, суб'єктів і об'єктів державного регулювання податкових відносин через систему різноманітних інструментів з метою забезпечення соціально-економічного розвитку суспільства.	Нікітішин А. [5]
Податкове регулювання є одночасно системою податкових важелів і податкових органів, які, виконуючи своє призначення, втілюють державну податкову політику. Тобто можна розглядати історію формування системи податкового регулювання як з точки зору формування інструментів регулювання — податків та інших обов'язкових платежів, як історію формування податкових служб, а також як історію управління податками, тобто податкового менеджменту.	Савчук В. [6, с. 63]

Джерело: систематизовано автором на основі праць вчених

Основні змістовні характеристики податкового регулювання включають наступні аспекти (Рис. 1.1.):

Рисунок 1.1. – Основні змістовні характеристики податкового регулювання

Джерело: складено автором на основі [7-8]

одаткові ставки і тарифи: Це основні числові параметри, які визначають, скільки грошей має сплатити платник податку на основі свого доходу, обсягу торговельних операцій або інших факторів. Податкові ставки можуть бути прогресивними (зростають зі збільшенням доходу) або пропорціональними (фіксовані).

одаткові пільги та звільнення: Податкова система може передбачати певні пільги або звільнення від сплати податків для конкретних категорій платників, видів діяльності або регіонів. Це може включати податкові відсотки, які не підлягають оподаткуванню або податкові кредити.

дміністративні процедури і вимоги: Податкове регулювання також включає в себе правила і процедури для подання податкової звітності, обліку та сплати податків. Це може включати документацію, терміни подання звітності і штрафи за порушення правил.

ільовий характер: Податкове регулювання може мати різні цілі, такі як збільшення

доходу бюджету, стимулювання інвестицій, споживання або заохочення певних видів діяльності. Ці цілі можуть визначати форму і обсяг податкових заходів.

пособи вирахування та сплати податків: Податкове регулювання також визначає, яким чином обчислюються податки і як вони сплачуються - щомісяць, щокварталу або іншими способами.

оніторинг і виконання: Важливою частиною податкового регулювання є контроль і відстеження сплати податків, виявлення порушень і вжиття заходів щодо їх припинення [9, с. 95].

Податкове регулювання є важливим інструментом для керування економікою та фінансування державних програм, і воно постійно адаптується до змін у суспільстві та економіці для досягнення певних цілей і завдань.

Вітчизняні та іноземні дослідники активно вивчають інструменти податкового регулювання економіки. Держава має можливість впливати на економічні та соціальні процеси в суспільстві, користуючись інструментами податкового регулювання, що визначені в Податковому кодексі України [10]. Ці інструменти включають податкові ставки, податкову базу, податковий період і інші параметри податку.

Елементи податкових інструментів ідентифікуються як засоби, що використовуються для впливу на соціально-економічні процеси у державі, і поділяються на дві основні групи.

Перша група - загальні інструменти - спрямована на зниження загального рівня оподаткування в країні. Вона включає в себе зміни у визначенні податкової бази, ставок оподаткування, порядку перерахування та термінів сплати податків до бюджету і створює сприятливі умови для підприємницької діяльності в країні.

Друга група - індивідуальні інструменти - спрямована на надання субсидій окремим групам платників податків. Ці інструменти включають податкові пільги, звільнення від оподаткування, списання або реструктуризацію податкової заборгованості і мають позитивний вплив на розвиток економіки країни в цілому.

Також, слід розглянути основні функції податкового регулювання, які подано на наступному рисунку 1.2.

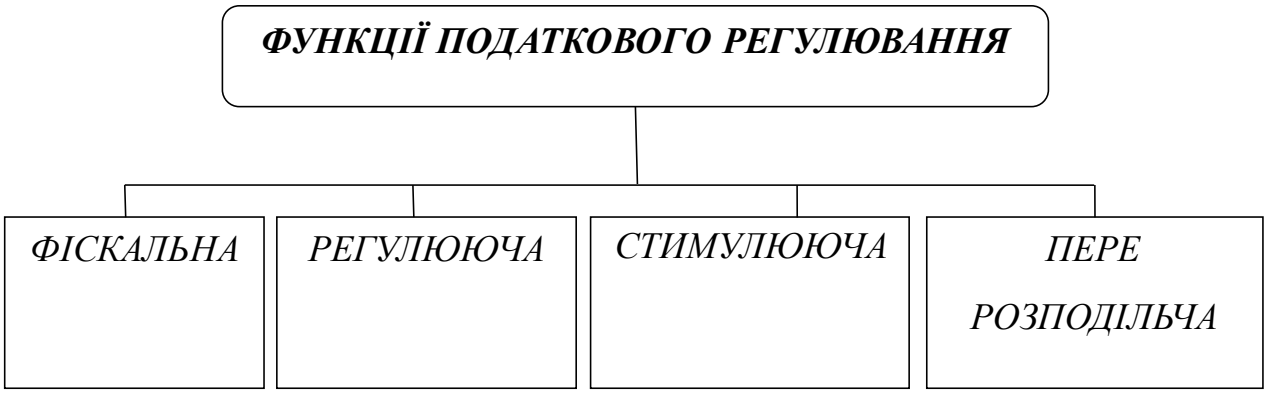

Рисунок 1.2. – Основні функції податкового регулювання

Джерело: складено автором на основі [11, с. 138]

Податкове регулювання включає в себе ряд функцій, серед яких фіскальна функція є основною. Вона полягає у збиранні фінансових ресурсів для функціонування державного апарату, реалізації соціальних програм і задоволення інших бюджетних потреб. Без ефективного податкового регулювання держава не могла би фінансувати свої функції та відповідати на виклики економічних криз і потреб населення.

Фіскальна функція — це мобілізація коштів для фінансування державних витрат. Уряд використовує податкові надходження для реалізації соціальних програм, утримання державного апарату, оборони країни, підтримки економічного розвитку тощо. Податки є основним і найбільш стабільним джерелом доходів бюджету, і їх ефективне адміністрування є ключем до фінансової незалежності та суверенітету держави.

Крім фіскальної функції, податкове регулювання включає регулюючу функцію. Воно дозволяє державі впливати на економічну активність суб'єктів оподаткування, спрямовуючи їхні рішення і дії у відповідність зі стратегічними цілями державної політики. Наприклад, податкові стимули можуть бути використані для підтримки інвестицій, розвитку високотехнологічних галузей або стимулювання споживчого попиту.

Регулююча ціль податкового регулювання полягає у впливі на економічні процеси шляхом стимулювання або стримування певних видів діяльності або

секторів економіки. Наприклад, пільгове оподаткування для розвитку малого і середнього бізнесу, податкові канікули для інвесторів у високотехнологічні галузі, податки на шкідливі виробництва або акцизи на алкоголь та тютюн. Таким чином, держава може використовувати податки як інструмент соціальної інженерії, спрямовуючи економіку у бажаному напрямку.

За словами Т. Єфименко, основними об'єктами податкового регулювання є економічні явища, які визначають розвиток економіки країни. Ці явища охоплюють економічний цикл, сектори економіки, умови нагромадження капіталу, зайнятість, грошовий обіг, платіжний баланс, дослідження і розробки, конкуренцію, соціальні відносини, навчання і підготовку кадрів, навколишнє середовище та зовнішньоекономічні зв'язки [12, с. 11-12].

Функція податку виявляється не лише в установленні пільг, відрахувань чи звільнень. В даному контексті ключовою є взаємодія між оподатковуваним об'єктом, податковою базою та ставкою. Регулюючий вплив з боку держави реалізується через їх зміну, а також структуру, особливо при встановленні різних ставок оподаткування. До методів податкового регулювання включають такі, що успішно використовуються в різних країнах: відстрочення сплати податків, інвестиційні податкові кредити, податкові канікули, податкова амністія, податкові відрахування, вибір та встановлення податкових ставок, а також міжнародні договори про уникнення подвійного оподаткування.

Важливим аспектом податкового регулювання, який має велике соціальне значення і використовується у механізмі оподаткування доходів і прибутків фізичних осіб, є податкові відрахування. Їх класифікують залежно від об'єкта оподаткування, визначеного податковим законодавством країни, найчастіше розрізняють стандартні, соціальні, майнові та професійні відрахування. Вибір і встановлення ставок податків є окремим методом податкового регулювання, оскільки саме ставка податку визначає суму податку, яку необхідно сплатити до бюджету. Зниження ставки будь-якого податку має бути настільки значущим, щоб дозволити платникам податків вести свою фінансову діяльність без значних втрат і отримувати прибуток, але при цьому зберегти фіскальні інтереси держави в цілому.

Суть податкового регулювання полягає у систематичній та цілеспрямованій діяльності держави з метою впливу на економічну активність суб'єктів оподаткування через зміну податкових норм, ставок, обов'язків та інших параметрів податкової системи. Важливими характеристиками податкового регулювання є його багатофункціональність, включаючи фіскальну, регулюючу, стимулюючу та перерозподільчу функції. Регулюючий вплив здійснюється через зміну таких складових податкової системи, як коло суб'єктів податкового регулювання, об'єкти оподаткування, податкові ставки, податкові шкали та податкові пільги. Важливою рисою є індивідуалізація податкового регулювання для різних секторів та груп населення з метою досягнення балансу між фінансовими потребами держави, соціальною справедливістю і підтримкою економічного розвитку. Податкове регулювання є важливим інструментом для досягнення різноманітних цілей, включаючи фінансову стабільність, соціальну рівність та економічний розвиток країни [13].

Забезпечення стабільності національної валюти та інфляційні очікування також є важливими цілями податкового регулювання. Правильно сконструйована податкова система може допомогти уряду контролювати ліквідність у фінансовій системі, впливати на обсяги виробництва та споживання, що в кінцевому підсумку стабілізує економіку.

Важливо зазначити, що податкове регулювання повинно бути збалансованим і гнучким, щоб адаптуватися до змін у економічному середовищі та відповідати потребам суспільства. Воно повинно також забезпечувати прозорість і справедливість податкової системи, мінімізуючи податкове навантаження на виробництво та інвестиції.

У сучасних умовах, коли світ стає все більш глобалізованим, існує потреба в гармонізації податкових систем між країнами, щоб запобігти податковій конкуренції та ерозії податкових баз. Співпраця на міжнародному рівні і пошук балансу між національними інтересами та глобальними тенденціями стає однією з центральних задач податкової політики.

Підсумовуючи, можна сказати, що податкове регулювання є комплексним інструментом, який впливає на всі аспекти економічного життя держави. Від його ефективності залежить не тільки фінансове благополуччя країни, а й її соціальний розвиток та міжнародне становище. Податкове регулювання — це не просто засіб наповнення державної скарбниці, а й потужний інструмент економічної політики, що впливає на розподіл і перерозподіл ресурсів, стимулювання або придушення певних секторів економіки, коригування ринкових недоліків та сприяння економічному зростанню. Податкова політика, що базується на принципах ефективності, прозорості та справедливості, може стимулювати розвиток інновацій, підтримувати малий та середній бізнес, сприяти соціальній захищеності населення та зменшувати рівень бідності.

Важливим аспектом податкового регулювання є його спроможність адаптуватися до мінливих умов глобалізації та міжнародної конкуренції. Податкова система повинна забезпечувати не тільки внутрішню стабільність, а й зміцнювати міжнародні позиції держави, уникати податкових конфліктів і сприяти законному міжнародному відтоку капіталу. Податкове регулювання має підтримувати стратегічні державні ініціативи, такі як захист навколишнього середовища, розвиток освіти та науки, підтримка здоров'я нації, інфраструктурного розвитку, що є ключовими для довгострокового сталого розвитку країни.

У сукупності, ефективне податкове регулювання відіграє вирішальну роль у забезпеченні фінансової незалежності, економічного процвітання та соціального блага держави, що ставить перед ним завдання бути гнучким, справедливим і передбачуваним. Тільки так податкова система може сприяти формуванню довіри між громадянами та державою, що є фундаментом успішного та стабільного розвитку суспільства.

1.2. Цілі та завдання податкового регулювання, його місце в державному регулюванні економічних процесів

Податкове регулювання є невід'ємною складовою державного регулювання економічних процесів у будь-якій сучасній країні. Воно відіграє ключову роль у структурі економічного управління, оскільки впливає на розподіл ресурсів, споживчий попит, інвестиційну активність, соціальну справедливість та інші аспекти економічної діяльності.

Податкове регулювання представляє собою інструмент впливу держави на функціонування ринкового механізму та регулювання економіки. Його основною метою є забезпечення стабільності та підтримки економічних процесів через оптимальне використання податкових інструментів. Податкове регулювання виступає важливою частиною державного економічного регулювання, спрямованого на покращення соціального забезпечення, створення сприятливого інвестиційного клімату і мінімізацію ризиків на ринку.

Державне регулювання економіки, включаючи податкове регулювання, виправдовується у випадках, коли ринковий механізм не здатний забезпечити оптимальні умови функціонування. Основні причини провалів ринку в податковій сфері включають зовнішні екстерналії, інформаційну асиметрію, монополію та інші фактори. Ці провали обумовлюють необхідність втручання держави з метою коригування негативних впливів та забезпечення ефективного функціонування економіки.

Податкове регулювання повинно бути спрямоване на мінімізацію негативних ефектів провалів ринку через застосування різних інструментів, таких як зміна податкових ставок, встановлення податкових пільг та звільнень, використання податкових канікул та інші методи. При цьому важливо, щоб рівень оподаткування був розумним та відповідав економічним цілям, забезпечуючи одночасно стабільність економічних процесів і соціального розвитку [14, с. 50].

Сучасне тлумачення основних принципів взаємовідносин у сфері податкового регулювання в Україні відображено в Податковому кодексі. Фінансові інструменти для втілення цих принципів включають оподаткування та збори, а

ключовими факторами їх застосування є ставки податків і зборів, порядок їх обчислення і внесення, податкові пільги і санкції. Елементами податкового механізму вважаються податкове законодавство, планування і передбачення доходів, податковий менеджмент, податкові санкції та стандарти оподаткування, які мають відповідати принципам оподаткування.

До найбільш поширених методів податкового регулювання відносяться:

- інвестиційний податковий кредит;
- визначення і встановлення ставок оподаткування;
- відстрочення виплат податків і зборів;
- податкова амністія;
- міжнародні договори про уникнення подвійного оподаткування;
- податкові канікули;
- податкові відрахування [15, с. 267; 16, с. 85].

Форми податкового впливу поділяються на прямі та опосередковані методи.

Суб'єктами податкового регулювання є Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Міністерство фінансів України, Державна фіскальна служба України, а також органи місцевого самоврядування.

Об'єктами податкового регулювання виступають різні аспекти, такі як споживання, доходи, майно, використання природних ресурсів, розподілений прибуток і капітал.

У межах загального механізму податкового регулювання в Україні існують окремі механізми, які можна класифікувати відповідно до рівня їх регулюючого впливу:

- системні механізми податкового регулювання;
- комплексні механізми податкового регулювання;
- місцеві механізми податкового регулювання (Рис. 1.3.).

Рисунок 1.3. – Механізми податкового регулювання в Україні [17; 18]

До системних механізмів податкового регулювання, які включені до національної системи оподаткування, відноситься структура самої системи оподаткування. Ця структура охоплює розподіл між загальнодержавними та місцевими податками і зборами, прямих та непрямих видів оподаткування, оподаткування майна і капіталу, юридичних та фізичних осіб і т.д.

Спрощена система оподаткування, обліку та звітності є особливим механізмом сплати податків і зборів, який передбачає заміну окремих податків і зборів єдиним податком, одночасно забезпечуючи спрощений облік та звітність.

Комплексні механізми податкового регулювання включають спеціальні режими оподаткування (для галузей, таких як сільське і лісове господарство, рибальство, виробництво виробів мистецтва, предметів колекціонування або антикваріату) і оподаткування підприємств у разі дії угод про розподіл продукції.

Відповідно до поточного податкового законодавства в Україні, механізм спеціальних режимів оподаткування регулює діяльність у сферах сільського та

лісового господарства, рибальства, а також виробництва виробів мистецтва, предметів колекціонування або антикваріату. Цей механізм податкового регулювання включає в себе ряд заходів, які визначають спеціальний порядок оподаткування окремих категорій суб'єктів господарювання, які відповідають певним критеріям. Це передбачає особливий порядок обчислення податків і зборів для таких платників, а також можливість звільнення від сплати окремих податків і зборів.

Також, слід розглянутися основні ціла та завдання податкового регулювання:

Спочатку, розглянемо основні цілі податкового регулювання:

абезпечення фінансових потреб держави: Однією з головних цілей податкового регулювання є збирання необхідних фінансових ресурсів для функціонування державного апарату та виконання соціальних програм.

абезпечення соціальної справедливості: Податкове регулювання може бути спрямоване на зменшення рівня соціальних нерівностей шляхом впливу на розподіл доходів та вплив на економічну активність різних соціальних груп.

тимулювання економічного розвитку: Податкове регулювання може сприяти стимулюванню економічного зростання шляхом надання пільг для підприємств, інвестицій та інновацій.

онтроль інфляції: Податкові інструменти можуть використовуватися для контролю інфляції шляхом зменшення грошової маси в обігу та зменшення попиту на товари і послуги.

Завдання податкового регулювання подано на наступному рисунку 1.4.:

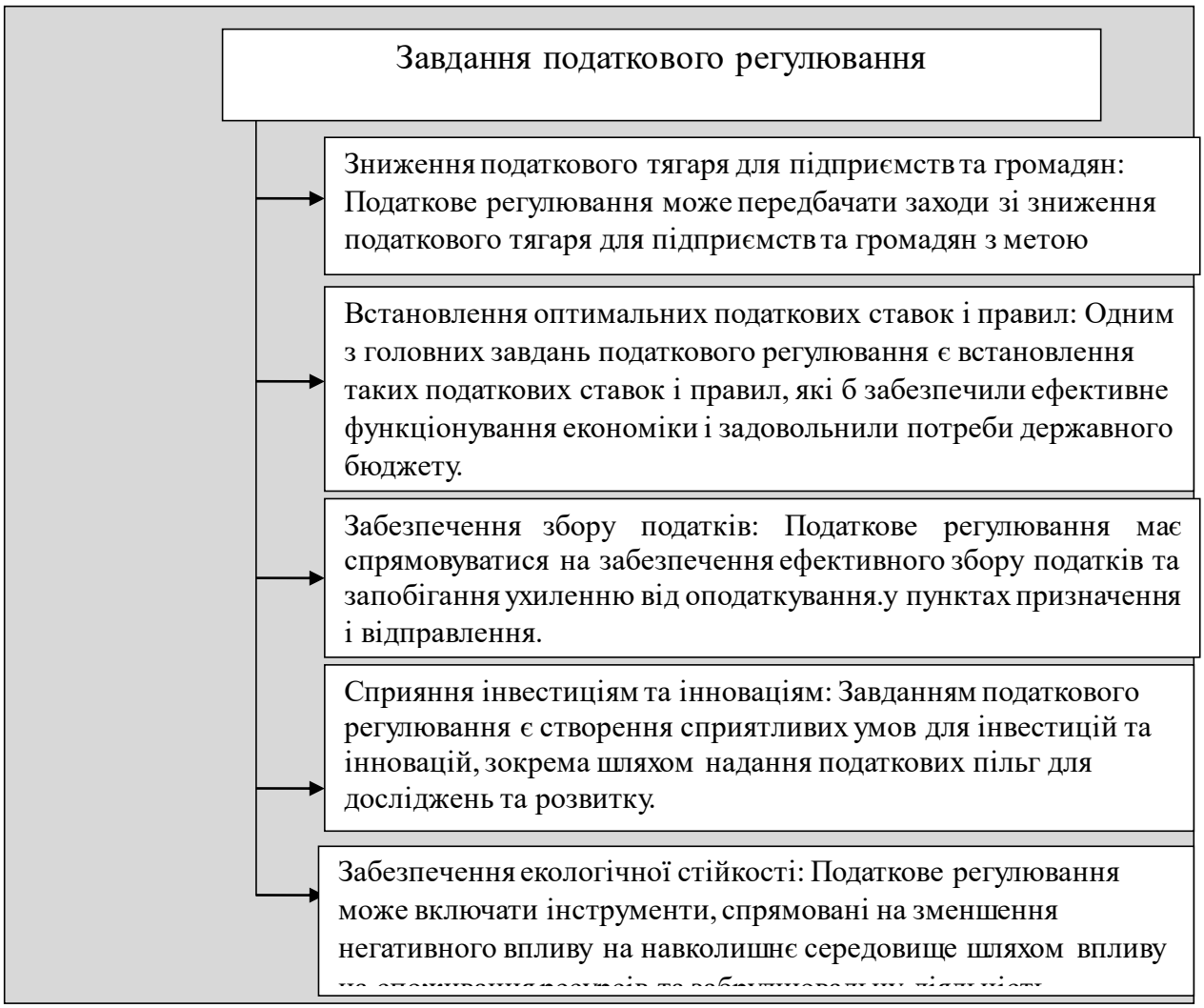

Рисунок 1.4. – Основні Завдання податкового регулювання

Джерело: складено автором на основі [19; 20]

Загальна мета податкового регулювання полягає в досягненні балансу між фінансовими потребами держави, соціальною справедливістю і стимулюванням економічного розвитку.

Механізм податкового регулювання складається із значної кількості елементів, якими є окремі податкові інструменти. Значний вплив на ефективність податкового регулювання має правове середовище. З вузької точки зору, механізм податкового регулювання можливо представити як сукупність визначеної Податковим кодексом України кількості інструментів.

Інструменти податкового регулювання - це різноманітні засоби та методи, які використовуються державою для впливу на економічну поведінку платників

податків та спрямовані на досягнення певних податкових цілей та завдань. Ось деякі з найпоширеніших інструментів податкового регулювання:

одаткові ставки: Держава може змінювати рівень податкових ставок, які застосовуються до різних видів оподаткування. Підвищення ставок може збільшити податкові надходження, тоді як зниження ставок може сприяти стимулюванню економічної активності;

одаткові пільги: Держава може надавати пільги та знижки на сплату податків для певних категорій платників або видів діяльності. Це може сприяти розвитку конкретних галузей економіки або соціальних груп;

одаткові кредити: Іноді держава надає підприємствам можливість відраховувати певну суму податків, які вони сплачують, від загальної суми податку, що повинна бути сплачена. Це може стимулювати інвестиції та розвиток бізнесу;

іжнародні податкові договори: Держави укладають міжнародні угоди про уникнення подвійного оподаткування, які визначають правила оподаткування при перетині кордону. Ці угоди сприяють регулюванню міжнародних податкових відносин;

ідстрочення податків і зборів: Деякі суб'єкти господарювання можуть отримати можливість відстрочити сплату податків на певний строк, що допомагає зберегти ліквідність;

одаткові відрахування: Держава може встановлювати відрахування, які сплачуються з певних видів доходів або операцій, і ці кошти спрямовуються на певні цілі, такі як соціальне забезпечення або фонди пенсійного забезпечення;

одаткові амністії: Це може бути тимчасове зниження або скасування певних податкових зобов'язань для осіб або компаній, які раніше ухилялися від сплати податків. Цей інструмент може сприяти врегулюванню податкових конфліктів [21,

Ці інструменти можуть використовуватися окремо або в поєднанні для досягнення певних економічних та соціальних цілей через податкове регулювання.

Як висновок слід відзначити, що податкове регулювання є важливим інструментом в системі державного управління економічними процесами. Воно

спрямоване на досягнення різних цілей, які стосуються не лише фінансової стійкості державного бюджету, але й соціальної справедливості, стимулювання економічного розвитку та забезпечення ефективного функціонування ринкової економіки.

Однією з основних цілей податкового регулювання є збирання фінансових ресурсів для фінансування державних програм та функцій. Ця фіскальна функція є необхідною для забезпечення фінансової стійкості держави та її здатності виконувати соціальні та інфраструктурні проекти. Податкове регулювання також відіграє важливу роль у досягненні соціальної справедливості. Шляхом встановлення податкових ставок, пільг та звільнень, держава може впливати на розподіл доходів у суспільстві та зменшувати соціальні нерівності. Це допомагає створити більш рівні умови для різних верств населення.

Крім того, податкове регулювання може бути використане для стимулювання економічного розвитку. Податкові стимули та пільги можуть сприяти залученню інвестицій, розвитку підприємництва та високотехнологічних галузей. В цілому, воно відіграє важливу роль у досягненні балансу між фінансовими потребами держави, соціальною справедливістю і стимулюванням економічного зростання. Воно входить в систему державного регулювання економічних процесів і є необхідним інструментом для забезпечення стабільного та раціонального функціонування сучасної ринкової економіки.

1.3. Особливості ринку нафтопродуктів з позиції податкового регулювання

Питання оподаткування окремих товарних ринків залишається ключовим у визначенні стратегій економічних перетворень в Україні. Один із таких ринків - ринок нафтопродуктів, і важливість акцизного податку як джерела бюджетних надходжень підкреслюється в цьому контексті. Потреба в різноманітних заходах

для зменшення залежності вітчизняного паливного комплексу від імпорту залишається актуальною. Окрім того, зменшення обсягів виробництва нафтопродуктів в Україні спричиняє поширення контрабандної і підробленої продукції, незаконна торгівля якою має значний вплив на економічну стабільність країни.

Ринок нафтопродуктів має свої особливості з позиції податкового регулювання, оскільки це галузь, що має важливе значення для економіки країни і суспільства в цілому. Ринок нафтопродуктів має величезне економічне значення для будь-якої країни, будучи не тільки джерелом енергії для промисловості та транспорту, але й важливим елементом у формуванні внутрішніх та міжнародних економічних відносин. Податкове регулювання на цьому ринку виконує кілька критично важливих функцій, які визначають не тільки державні доходи, а й загальну економічну стратегію та екологічну політику.

Декілька основних особливостей ринку нафтопродуктів з точки зору податкового регулювання включають наступне (рисунок 1.5):

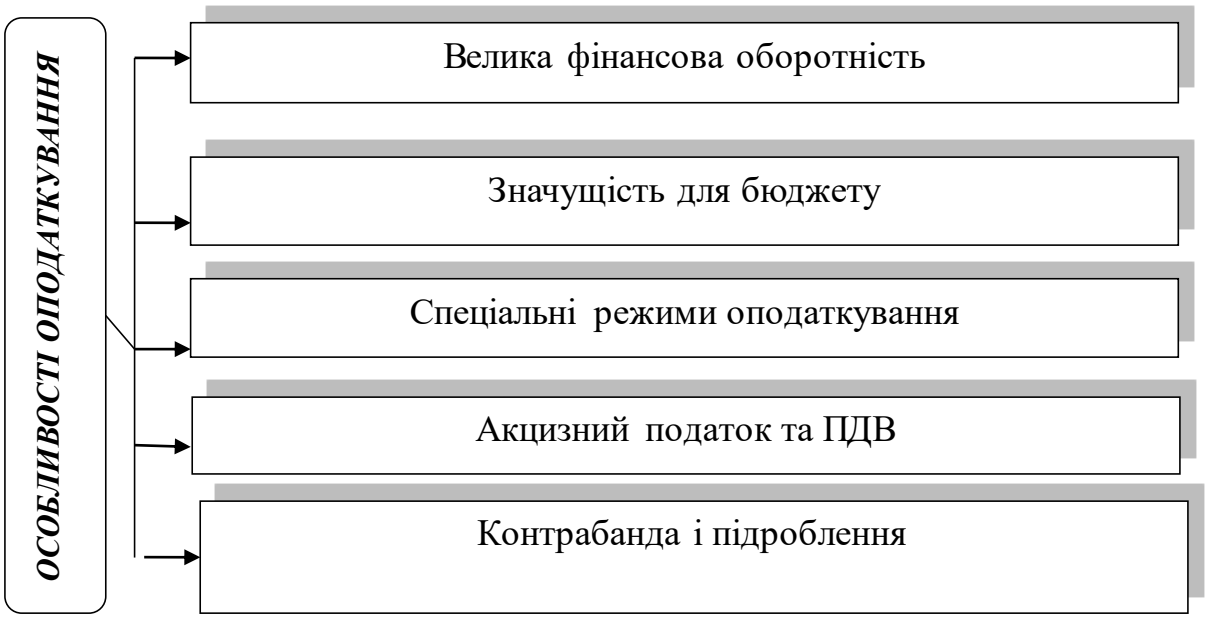

Рисунок 1.5. – Особливості оподаткування на ринку нафтопродуктів в Україні

Джерело: складено автором на основі [23-24]

Детальніше опишемо кожну із цих специфічних особливостей оподаткування ринку нафтопродуктів в нашій державі

елика фінансова оборотність: Ринок нафтопродуктів характеризується великою оборотністю капіталу та швидкими змінами цін. Податкове регулювання повинно враховувати цю оборотність та забезпечувати гнучкість у встановленні податкових ставок і механізмів для збалансування бюджету.

начущість для бюджету: Податкові надходження від нафтопродуктів можуть становити значну частину державних доходів. Тому ефективне податкове регулювання в цій галузі є важливим для фінансової стабільності країни.

кцизний податок: В Україні акцизний податок грає важливу роль на ринку нафтопродуктів. Він стягується при виробництві та імпорті нафтопродуктів. Акцизний податок може бути значним джерелом доходів для бюджету держави та має за мету не тільки фінансування бюджету, але й регулювання споживчого попиту на нафтопродукти.

одаток на додану вартість (ПДВ): ПДВ є ще однією складовою оподаткування на ринку нафтопродуктів. Він стягується при реалізації нафтопродуктів та послуг, пов'язаних з цим ринком. ПДВ також враховується в ціновій політиці та може впливати на споживчий попит.

онтрабанда і підроблення: Ринок нафтопродуктів в Україні також стикається з проблемою контрабанди і підроблення продукції. Ці незаконні види торгівлі можуть спричиняти значні втрати для бюджету через уникнення сплати акцизного податку і податку на додану вартість.

пеціальні режими оподаткування: У сфері нафтопродуктів можуть діяти спеціальні режими оподаткування, такі як акцизні пільги для виробників, які використовують альтернативні джерела енергії або виробляють екологічно чисті пальні види. Такі пільги спрямовані на стимулювання екологічно відповідальної діяльності [25; 26, с. 140].

Податкове навантаження на нафтопродукти виступає як основний інструмент фіскальної політики. Акцизні податки, ПДВ, рентні платежі, спеціальні екологічні збори - все це форми податкового регулювання, які визначають вартість

нафтопродуктів для споживача і впливають на доходну частину бюджету. У багатьох країнах податки на нафтопродукти є одними з найвищих, що зумовлено великим обсягом споживання цих продуктів.

Однак, податкове регулювання на ринку нафтопродуктів не обмежується виключно збором доходів для держави. Воно також виступає як важливий регуляторний механізм. Зокрема, шляхом маніпулювання податковими ставками, держава може стимулювати або стримувати споживання нафтопродуктів, що має значний вплив на екологічну ситуацію, забезпечення енергетичної безпеки та розвиток альтернативних джерел енергії.

Акцизний податок залишається основним інструментом оподаткування для регулювання ринку нафтопродуктів в Україні, і це досягається через зміну обсягів податкового навантаження і різницю в розмірах оподаткування [27, с. 58]. Важливими чинниками для підвищення ефективності оподаткування нафтопродуктів акцизним податком є: вирівнювання диспропорцій у структурі споживання нафтопродуктів в Україні, зменшення негативного впливу на екологію навколишнього середовища та впровадження заходів для боротьби з нелегальною торгівлею нафтопродуктами.

Починаючи 1 липня 2023 року, відповідно до діючих положень ПКУ діятимуть наступні ставки для бензинів - 213,5 євро за 1000 літрів, дизельне пальне - 139,5 євро за 1000 літрів, газ скраплений - 52 євро за 1000 літрів [10].

Ринок нафтопродуктів в Україні є складним і важливим з погляду оподаткування. Держава використовує податкове регулювання для забезпечення стабільності бюджету та регулювання споживчого попиту на нафтопродукти, а також для боротьби з контрабандою і підробленням.

В цілому зазначимо, що оподаткування нафтопродуктів в Україні стикається з рядом серйозних проблем, які впливають на фіскальну ефективність та стабільність цього сектору економіки. До основних проблем оподаткування нафтопродуктів в Україні відносяться наступні (рисунок 1.6.):

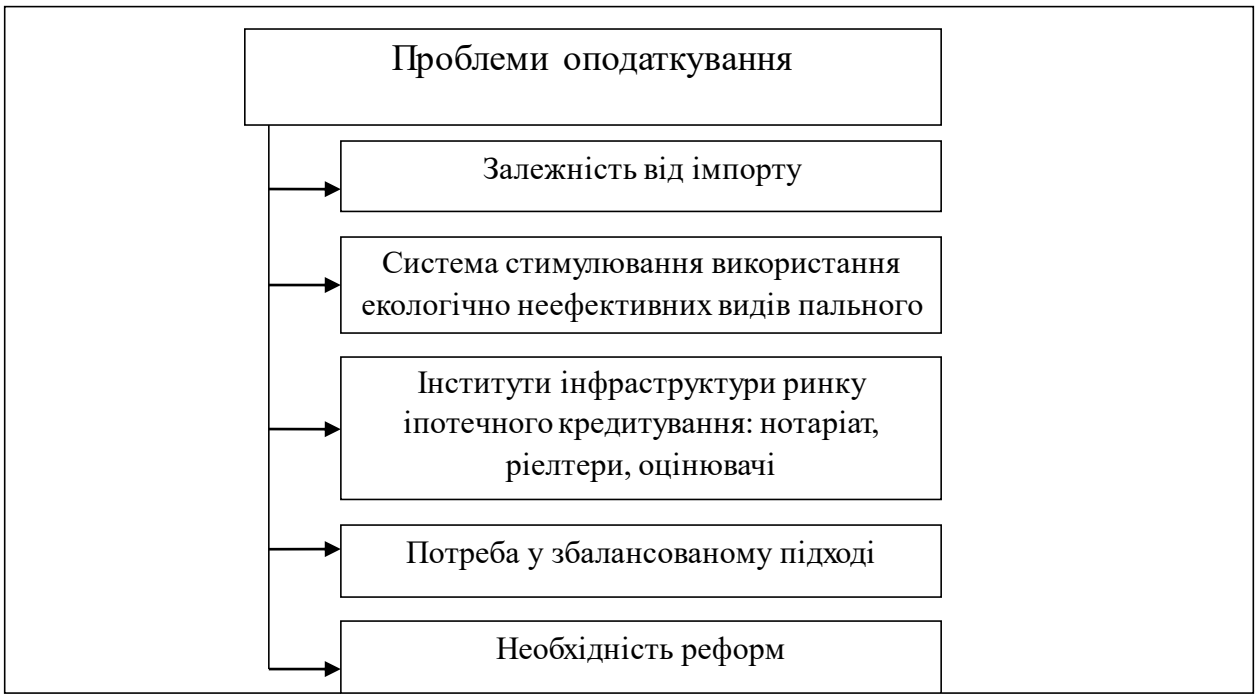

Рисунок 1.6. – Основні проблеми оподаткування нафтопродуктів в Україні

Джерело: складено автором на основі [28-29]

исокий рівень контрабанди та контрафакту: Це серйозна проблема, яка значно ускладнює збір податків з нафтопродуктів. Нелегальний обіг нафти та нафтопродуктів завдає значних збитків бюджету та сприяє недекларованому споживанню.

истема стимулювання використання екологічно неефективних видів пального: Україна використовує підходи до оподаткування, які деяким чином сприяють використанню більш забруднюючих нафтопродуктів, замість стимулювання використання більш екологічно чистих альтернатив.

алежність від імпорту: Україна значною мірою залежить від імпорту нафти та нафтопродуктів, що робить її вразливою до змін на світових ринках та коливань цін на нафту.

отреба у збалансованому підході: Оподаткування нафтопродуктів потребує збалансованого підходу, який б враховував фіскальні цілі, екологічні аспекти та інші соціально-економічні чинники.

ільги та відсутність стабільної податкової політики: Наявність численних

податкових пільг та відсутність стабільної та передбачуваної податкової політики можуть сприяти недостатньому збору податків та знижувати фіскальну ефективність.

еобхідність реформ: Система оподаткування нафтопродуктів потребує серйозних реформ, включаючи зменшення контрабанди, впровадження більш сприятливих умов для екологічно чистих видів пального та збалансоване оподаткування [30, с.

Не можна не відзначити і роль податкового регулювання в боротьбі з негативними зовнішніми ефектами. Викиди вуглекислого газу та інших шкідливих речовин в атмосферу, забруднення, вичерпання природних ресурсів - усе це реальна ціна використання нафтопродуктів. Екологічні податки і збори покликані не тільки компенсувати збитки довкіллю, але й стимулювати пошук і впровадження більш чистих технологій.

Особливість податкового регулювання ринку нафтопродуктів полягає також у високій ступені його міжнародної інтегрованості. Зміни в податковій політиці однієї країни можуть мати негайний вплив на світові ціни та економіку інших держав. Це змушує уряди вести активну міжнародну кооперацію і координувати свої податкові стратегії [32, с. 115].

Підсумовуючи, можна сказати, що роль податкового регулювання на ринку нафтопродуктів надзвичайно велика і багатогранна. Воно впливає не тільки на економічні, але й на екологічні, соціальні та політичні аспекти суспільства, змушуючи уряди вишукувати дедалі більш складні і витончені баланси між різними інтересами та цілями.

Узагальнюючи, податкове регулювання на ринку нафтопродуктів повинно бути гнучким, ефективним і спрямованим на забезпечення стабільності та ефективності цієї важливої галузі для економіки та суспільства. Розв'язання цих проблем вимагає комплексного підходу, включаючи співпрацю з іншими країнами, суворий контроль за обігом нафтопродуктів та реформи в системі оподаткування.

Особливості ринку нафтопродуктів в Україні в контексті податкового регулювання визначаються складними внутрішніми і зовнішніми факторами, які

впливають на цей сектор економіки. Зокрема, акцизний податок є ключовим інструментом для контролю кількісних та якісних параметрів ринку нафтопродуктів. Шляхом маніпулювання розмірами податкового навантаження і ставками акцизу, держава може впливати на розвиток цього ринку.

Однак, існують певні проблеми, які необхідно враховувати для ефективного податкового регулювання ринку нафтопродуктів в Україні. Це включає в себе потребу збалансування структурних диспропорцій у споживанні нафтопродуктів, зокрема, стимулювання використання більш екологічно чистих видів пального та ліквідацію нелегального обігу нафтопродуктів.

Таким чином, податкове регулювання ринку нафтопродуктів в Україні є складним завданням, яке вимагає збалансованого підходу та врахування важливих факторів, таких як фіскальні цілі, екологічні аспекти та боротьба з нелегальним обігом. Ефективне податкове регулювання може сприяти стабільності та розвитку ринку нафтопродуктів в Україні, що в свою чергу є важливим чинником для економічного розвитку країни.

РОЗДІЛ 2
АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА КЛЮЧОВИХ ТЕНДЕНЦІЙ У ВИКОРИСТАННІ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА РИНКУ НАФТОПРОДУКТІВ УКРАЇНИ

2.1. Координати розвитку ринку нафтопродуктів України

Україна, країна з багатими історичними традиціями та значними економічними потенціалами, зазнала значних змін у своєму підході до енергетичної незалежності та диверсифікації джерел енергії. Особливе місце у цьому процесі займає ринок нафтопродуктів. Розвиток цього ринку в Україні є свідченням як зовнішніх геополітичних впливів, так і внутрішніх економічних амбіцій.

Перш за все, історія ринку нафтопродуктів в Україні нерозривно пов'язана з пострадянським періодом. Після розпаду СРСР Україна успадкувала значну частину нафтопереробних потужностей, але водночас зіткнулася з проблемою забезпечення сировиною. Традиційна залежність від імпорту нафти з Росії та інших країн СНД впродовж років формувала ключові аспекти цього ринку.

Проте ситуація почала змінюватися в останні десятиліття. Енергетична стратегія України, особливо після подій 2014 року, зазнала різких змін. Прагнення до диверсифікації постачань нафти та зниження залежності від одного джерела стало ключовим напрямком. Уряд України активно працює над розвитком альтернативних маршрутів постачання, включаючи морські порти та західні транзитні маршрути.

Ще одним важливим аспектом є модернізація вітчизняної нафтопереробної промисловості. Інвестиції у сучасні технології, покращення ефективності та екологічності виробництва нафтопродуктів є критично важливими для підвищення конкурентоспроможності українського ринку.

Також варто звернути увагу на тенденції глобального ринку, які неминуче впливають на Україну. Перехід до більш чистих джерел енергії, зростання популярності електромобілів, та інші "зелені" ініціативи поступово змінюють ландшафт нафтопродуктового ринку. Україна, враховуючи ці глобальні тренди, також починає адаптуватися до нових енергетичних реалій, що може включати розвиток альтернативних джерел енергії.

Внутрішній попит на нафтопродукти також переживає зміни. Економічний розвиток, зростання промисловості та транспортного сектору, а також збільшення чисельності автопарку в Україні стимулюють зростання попиту на нафтопродукти. Водночас, це також породжує виклики з огляду на забезпечення екологічності та стійкості цього розвитку.

Слід відзначити, що ціни на пальне в Україні формуються з урахуванням багатьох нюансів, які подані на рисунку 2.1.

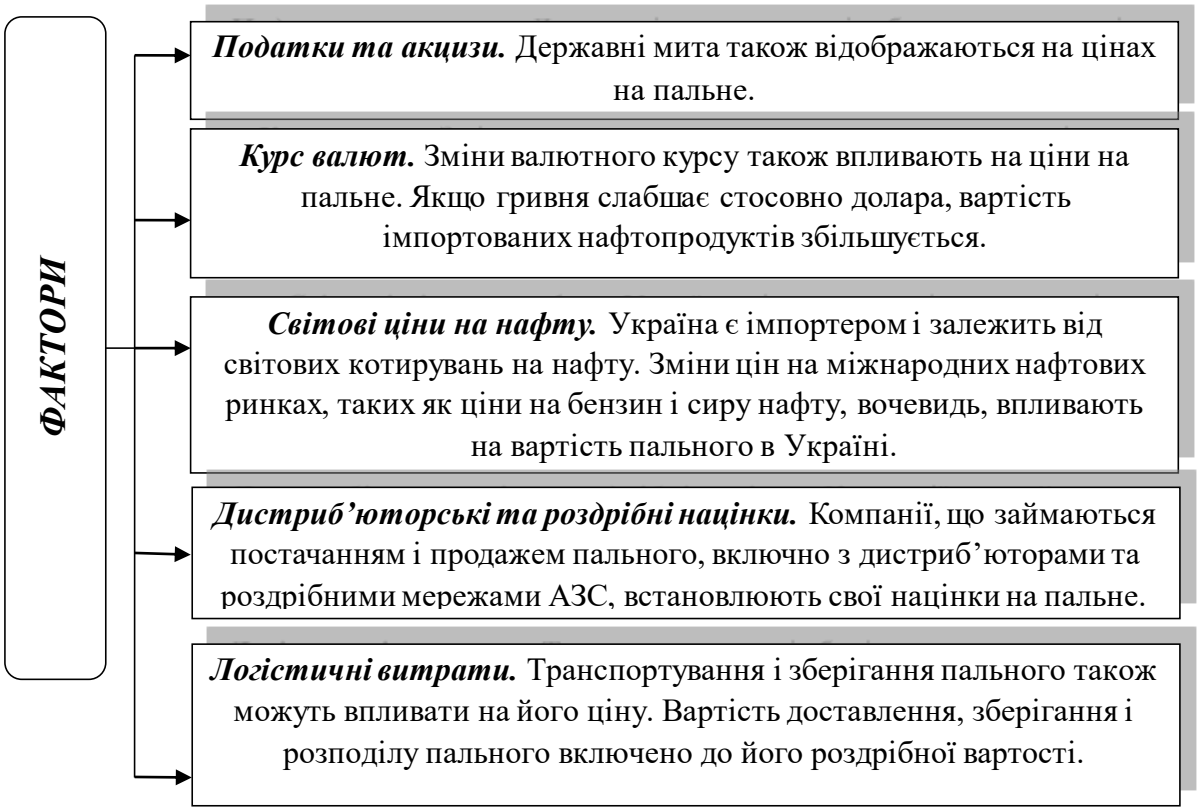

Рисунок 2.1. – Фактори впливу на ціну нафтопродуктів в Україні

Джерело: складено автором на основі [33, с. 130]

В умовах війни попит на пальне в Україні загалом скоротився. Багато автовласників поповнили лави ЗСУ, ще частина виїхала за кордон. Водночас у

моменти паніки населення, пов'язаної з тими чи іншими військовими подіями, попит різко збільшується.

Загалом, ціни на пальне в Україні є результатом складної комбінації всіх цих факторів. Економічні, політичні та регуляторні зміни можуть також впливати на вартість пального в країні. Наприклад, щоб забезпечити країну пальним, уряд ухвалив рішення про скасування акцизів навесні 2022 року. Влітку того ж року їх частково повернули, але ставка ПДВ у розмірі 7% діяла до 1 липня 2023 року. Утім, податкова політика держави – не головний фактор ціноутворення нафтопродуктів.

Бензин – найпопулярніше пальне в Україні. Попри прагнення автовласників до економії, газ поступається не тільки бензину, а й дизельному пальному. Найпопулярнішим бензином залишається АІ-95, хоча АІ-92 відстає зовсім небагато. Динаміку цін на основні види пального в нашій державі подано на наступному рисунку 2.2.

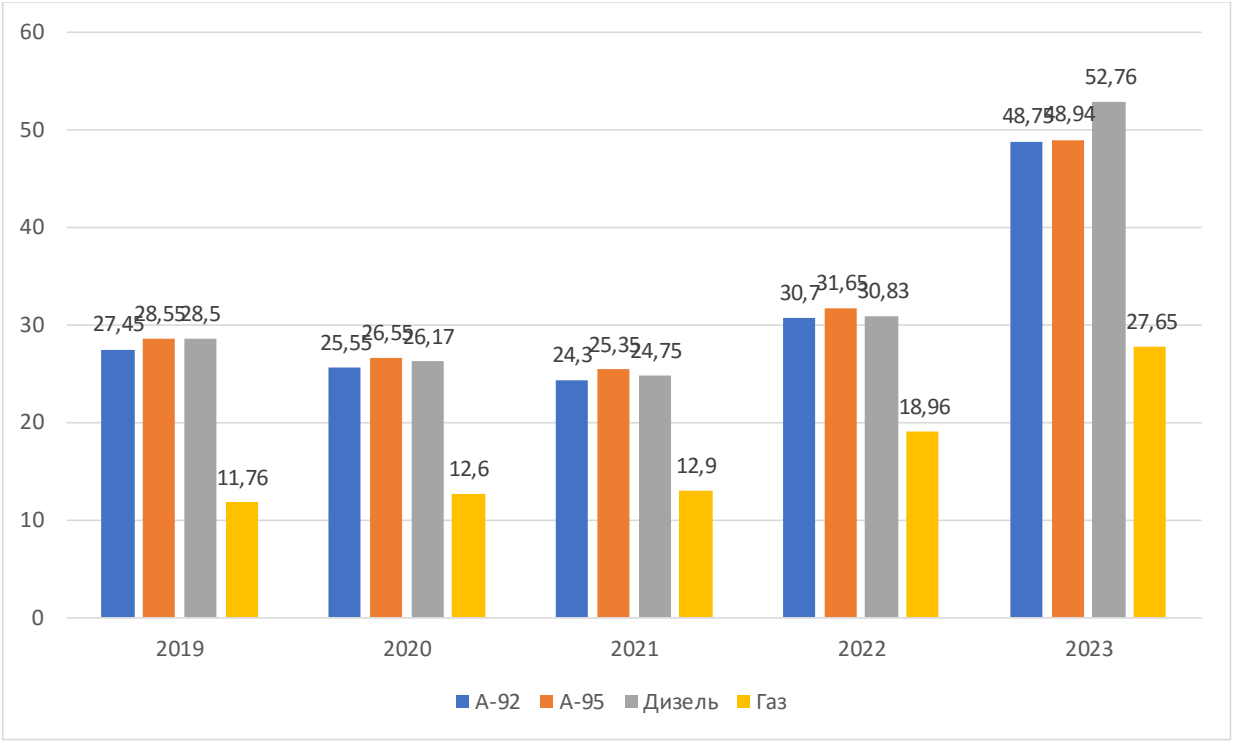

Рисунок 2.2. – Динаміка цін на основні види пального в Україні

Джерело: складено автором на основі [34]

З рисунку 2.2 видно, що протягом досліджуваного періоду, ціни на паливо значно зросли у 2022 та 2023 роках. Початок повномасштабної війни призвів до сильного подорожчання пального, і навіть скасування акцизів не надто вплинуло на

ситуацію. При цьому до 2022 року вартість пального повільно, але стабільно знижувалася.

Відтак, вартість бензину АІ-92 почала знижуватися у 2019 році. Якщо у січні 2019 ціна була 27,45 грн за літр, то до кінця року вона впала до 26,29 грн. Продовжуючи тенденцію, в 2020 році ціна далі знижувалася. Проте, починаючи з лютого 2021 року, відбулося знову зростання цін, зумовлене підняттям цін на нафту на світовому ринку. Цінові тенденції для бензину АІ-95 практично ідентичні змінам цін на АІ-92. Вартість продовжує зростати у 2023 році. Цей вид палива є найбільш затребуваним, що додатково сприяє підвищенню цін.

Дизельне паливо має високий попит серед водіїв комерційного та пасажирського транспорту, хоча його продажі залишаються нижчими, ніж у бензину, але перевищують газ. За даними графіка, ціни на дизпаливо значно зросли у 2022 році. До війни воно коштувало менше, ніж АІ-95, але тепер ціна перевищує ціну бензину через збільшений попит, особливо в сфері вантажних перевезень. Автомобільний аз широко використовується в автомобілях економ-класу та таксі. Бізнес із встановлення ГБО є прибутковим у Україні, оскільки більшість робочих автомобілів використовують саме газ. За останній рік ціни на автомобільний газ також помітно зросли, але він все ще вважається найбільш доступним видом палива для автомобілів.

Окрім ціни, важливим аспектом нашого аналізу є дослідження динаміки споживання основних видів нафтопродуктів в нашій державі. Дану динаміку за період 2018-2022 років буде подано на наступному рисунку 2.3

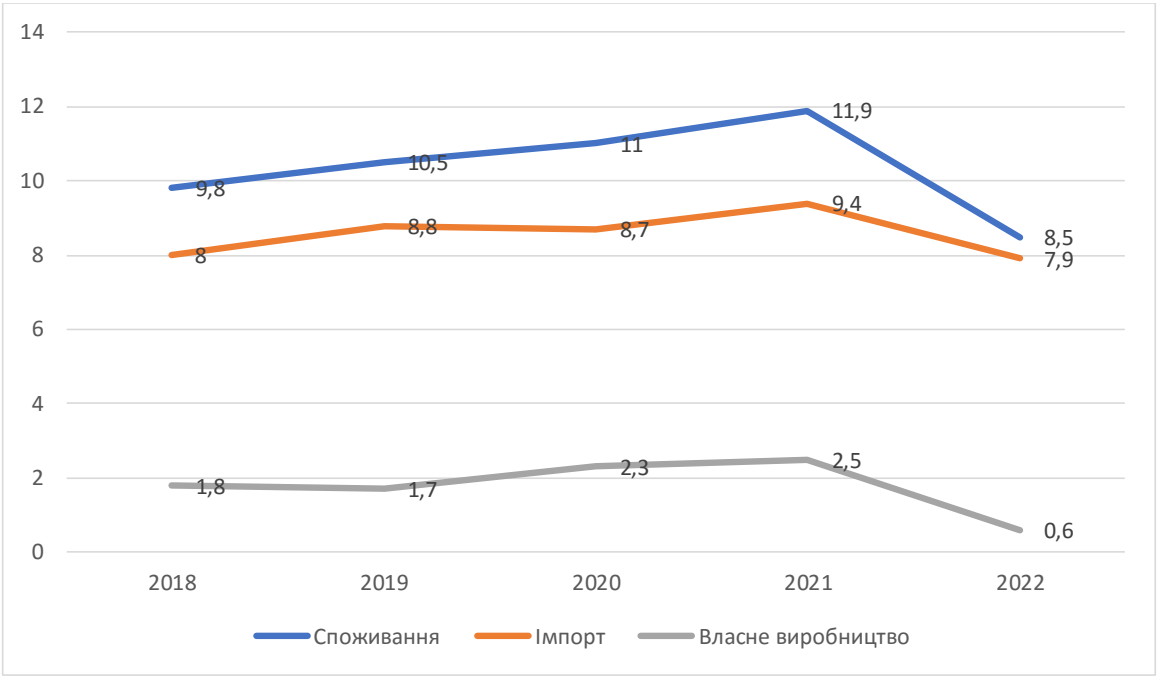

Рисунок 2.3. – Динаміка споживання пального в Україні в період 2018-2022 років, млн. тонн

Джерело: складено автором на основі [34]

З рисунку 2.3, можна відзначити, що на вітчизняному ринку нафтопродуктів відбулося значне оживлення у 2021 році. Це було спричинено зменшенням обмежень, пов'язаних з COVID-19, що призвело до збільшення використання особистого транспорту серед українців. Більше того, пересування на власних автомобілях сприймалося як більш безпечний варіант порівняно з громадським транспортом, мінімізуючи ризик зараження вірусом.

У 2022 році ринок нафтопродуктів в Україні зазнав значних змін, що включали:

- припинення імпорту палива з Росії та Білорусі;
- ушкодження виробничих потужностей Кременчуцького НПЗ;
- порушення логістичних ланцюгів через блокування портів.

У підсумку це вилилось в зростанні обсягу споживання в 2022 році та в значній зміні структури постачання окрім цього, адже за рахунок значних руйнувань НПЗ в Кременчукі, більша частина палива була імпортована.

Слід також відзначити, що відсутність ефективної державної політики структурної перебудови нафтопереробки в Україні після здобуття незалежності нашою державою, зумовлювала вразливість вітчизняної економіки до залежності внутрішнього ринку нафтопродуктів від коливань обсягів імпорту. Окрім цього, стрімке зростання внутрішніх цін на різі види палива пов'язане із зниженням обмінного курсу гривні до іноземних валют і більшою питомою вагою сировини в кінцевій ціні реалізації.

Також, слід здійснити аналіз структури споживання ринку палива різними споживачам. Цю інформацію за період 2021-2022 років буде подано на наступному рисунку 2.4.

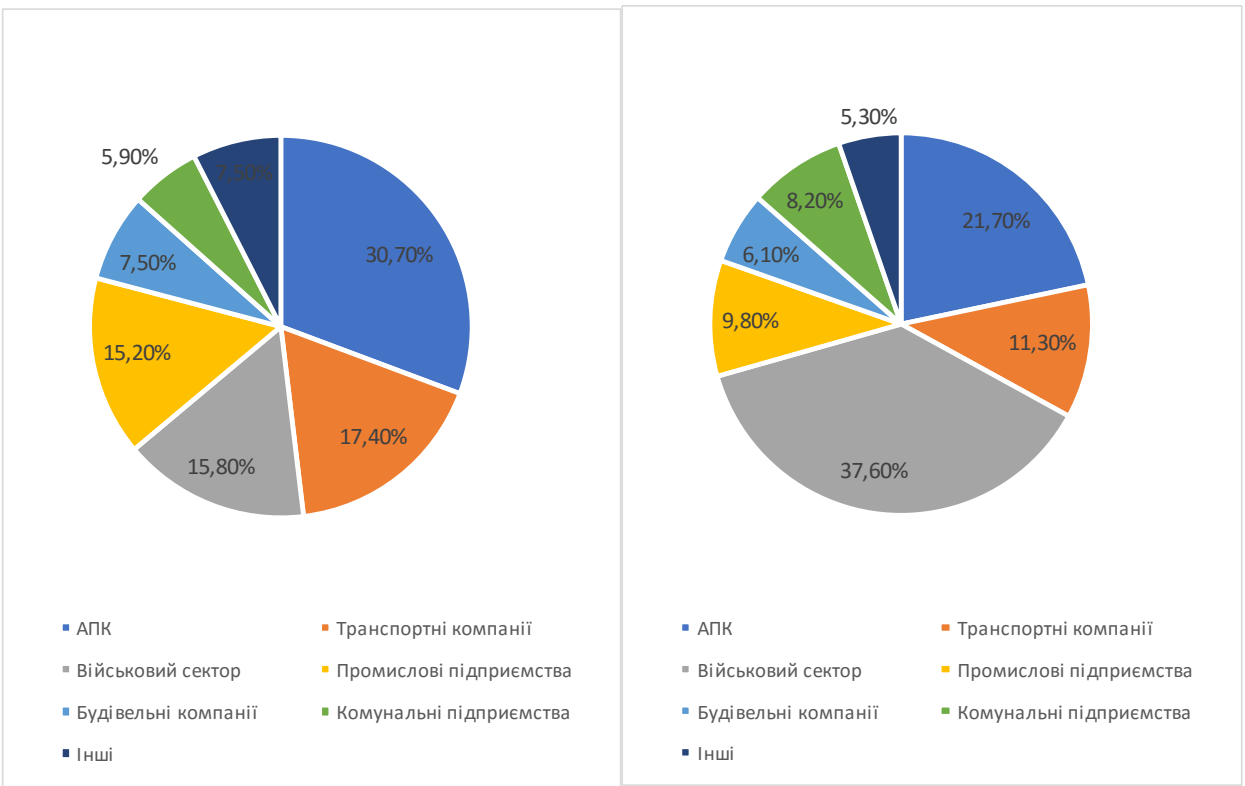

Рисунок 2.4. – Аналіз питомої ваги основних оптових споживачів пального у 2021 та 2022 роках.

Джерело: складено автором на основі [35]

За інформацією, представленою на цьому графіку, у 2021 році лідируючу позицію у споживанні нафтопродуктів на українському ринку займав аграрний сектор, що складало 30,7% від усього обсягу. За ним слідували транспортні компанії із часткою 17,4%, а потреби оборонного сектора становили 15,8%.

З початком активних бойових дій у кінці лютого 2022 року ситуація змінилася, і військовий сектор вийшов на перше місце серед споживачів нафтопродуктів в Україні, зайнявши 37,6% ринку за рік. Частка аграрного сектора знизилася до 21,7%, а транспортних компаній – до 11,3%. До речі, ви можете ознайомитися з аналізом ринку технічного спирту та біоетанолу в Україні та ЄС, який можливо адаптувати до умов вашого ринку.

У той же час, якщо говорити про абсолютні показники, обсяг споживання нафтопродуктів аграрним сектором залишився стабільним. Це стало можливим завдяки компенсації втрати раніше оброблюваних земель, які опинилися під мінуванням або були окуповані, за рахунок розширення обробітку в безпечних регіонах країни. Агропідприємства активно працювали над вдосконаленням нових логістичних маршрутів через західний кордон, імпортували паливо та створювали запаси на майбутнє.

Однією з найбільших проблем для ринку палива стали перебої у ланцюгах постачання. Традиційні шляхи імпорту були порушені, а інфраструктура - пошкоджена. Це призвело до тимчасових дефіцитів та змусило Україну шукати альтернативні джерела палива, включаючи ринки Європи та інші регіони. Цей період викликав пошук альтернативних рішень. З одного боку, це сприяло розвитку внутрішнього виробництва нафтопродуктів, з іншого - акцентувало увагу на необхідності переходу на альтернативні джерела енергії. Відновлювані джерела енергії та електрифікація транспорту стали більш актуальними темами.

Дослідження споживання на ринку нафтопродуктів в Україні дозволило провести його сегментацію та визначити ключових оптових споживачів. Також може бути корисним аналіз ринку етилацетату та біоетанолу в Україні, Європі та світовому масштабі – будь-який готовий звіт може бути актуалізований за запитом.

Загалом по ринку нафтопродуктів в Україні найбільші закупівлі палива у 2022 році здійснювали:

- АТ«Хмельницькобленерго» – замовлення«Лівайн Торг» на 36 млн грн;
- АТ «Укртранснафта» – замовлення у ТОВ «Мартін Трейд» на 20 млн грн;

- ОКВП «Дніпро – Кіровоград» – замовлення «Лівайн Торг» на 14,2 млн грн.

Основним каналом збуту ринку нафтопродуктів в Україні є автозаправні станції. У 2021 році найбільшими операторами АЗС були:

- БНК-Україна;

- Альянс Енерго Трейд;
- Елемент;
- ЗНГК;

У 2022 році з ринку нафтопродуктів в Україні була видворена мережа АЗС Glusco. Її 145 заправок, вісім нафтобаз, 38 складських та інших приміщень, а також земельні ділянки заарештовано судом у справі про ухилення від податків та відмивання коштів. Згодом АЗС передано до управління НАК «Нафтогаз», який відкрив їх під власною торговою маркою U.GO.

Підсумовуючи, ринок нафтопродуктів в Україні знаходиться у процесі значного трансформування. Від поступового відходу від однобокої залежності від імпорту до інтеграції в глобальні енергетичні тренди, Україна демонструє здатність адаптуватися до швидкозмінних умов та використовувати ці виклики як можливості для розвитку та зростання.

Ринок нафтопродуктів в Україні пройшов складний шлях розвитку, особливо в останні роки, які були ознаменовані глобальними викликами та внутрішньою нестабільністю. Сектор виявився особливо вразливим через геополітичні непорозуміння, зміни в імпортних джерелах, а також вплив пандемії COVID-19. Водночас, український ринок нафтопродуктів демонструє здатність до адаптації та пошуку альтернативних шляхів для забезпечення своїх потреб.

Довгострокові перспективи ринку нафтопродуктів в Україні залежатимуть від здатності країни розвивати альтернативні джерела енергії та знижувати

залежність від імпортованих нафтопродуктів. Також важливим аспектом є зосередження уваги на екологічних стандартах та підвищенні ефективності використання палива.

Ґенеза податкового регулювання вітчизняного ринку нафтопродуктів

У контексті глобалізації економіки та постійних геополітичних змін, податкове регулювання ринку нафтопродуктів в Україні відіграє ключову роль у формуванні як внутрішнього, так і зовнішнього економічного середовища. Податкова політика у цій сфері впливає не тільки на вартість пального для кінцевих споживачів, але й на інвестиційну привабливість галузі, енергетичну безпеку країни та екологічні стандарти.

Основним інструментом податкового регулювання у сфері нафтопродуктів є акцизний податок. Він виступає важливим джерелом доходів для державного бюджету. Розмір акцизу може значно впливати на роздрібні ціни на пальне, а отже, і на інфляцію в країні. Водночас, занадто високі ставки акцизу можуть призвести до зростання тіньового ринку та скорочення легальних продажів.

В Україні акцизний податок відноситься до категорії загальнодержавних податків. Згідно зі статтею 14 Податкового кодексу України, акцизний податок є непрямим податком на споживання окремих видів товарів (продукції), які класифікуються як підакцизні, і включається в ціну цих товарів (продукції). Податковим кодексом України визначено, що до підакцизних товарів належить такий продукт, як пальне. Аналізуючи надходження від сплати акцизного податку на пальне до бюджету протягом останніх років, можна спостерігати поступове зростання їхніх обсягів.

Динаміку сплаченого акцизного податку на пальне подано на наступному рисунку 2.5.

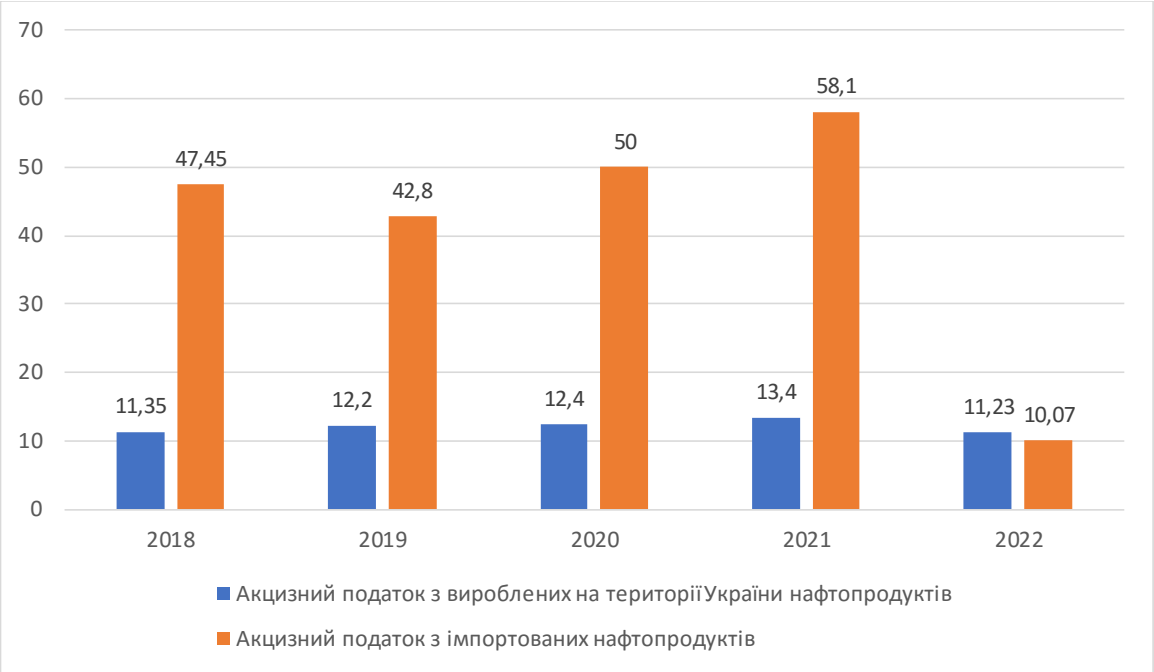

Рисунок 2.5. – Структура акцизного податку з палива в період 2018-2022 років, млн. грн.

Джерело: складено автором на основі [36]

Як видно з даного рисунку 2.5 протягом досліджуваного періоду, обсяги акцизного податку з різного роду пального мали тенденцію до зростання в період 2018-2021 років, проте початок війни та відповідні зміни до законодавства зумовили той факт, що ці обсяги значно знизилися у 2022 році. Відтак, в 2022 році надходження до зведеного бюджету акцизного податку з пального склали 21,3 млрд грн, і це на 50,2 млрд грн, або у 3,4 рази менше проти попереднього року.

Причиною цього стало, передусім, зменшення у 2022 році ставок на основні види пального. Також на надходження акцизного податку негативно вплинуло скорочення обсягів реалізації пального. Водночас у 2022 році спостерігалося послаблення курсу гривні до євро на 5,2% до попереднього року, що частково компенсувало зменшення надходжень акцизного податку з пального.

Відзначимо, що з 2018 року до 17 березня 2022 року ставки акцизного податку на пальне не змінювались і залишались на рівні 2017 року. У 2016 році ставки акцизного податку на пальне було переведено в інші одиниці виміру (з євро за 1000 кг в євро за 1000 л) без збільшення податкового навантаження, а саме розмір

ставки скориговано на коефіцієнт переведення кілограмів у літри. У 2014 році запроваджено замість чотирьох ставок дві ставки акцизного податку на дизельне паливо , а у 2017 році замість двох, одну єдину ставку.

Починаючи з 30 вересня 2022 року тимчасово, на період до припинення або скасування воєнного стану на території України, але не довше ніж до 1 липня 2023 року, запроваджено такі ставки акцизного податку:

– на бензини моторні, важкі дистиляти – 100,00 євро за 1000 літрів;

– на скраплений газ, бутан, ізобутан – 52 євро за 1000 літрів;

– на біодизель і його суміші, а також на паливо моторне альтернативне – 100,00 євро за 1000 літрів.

З 1 липня 2023 року повернулися ставки акцизу до довоєнного рівня. Зокрема, акциз для бензинів становитиме 213,5 євро за 1000 літрів, для дизельного пального – 139,5 євро за 1000 літрів, а для газу скрапленого – 52 євро за 1000 літрів

Водночас у Верховній Раді України зареєстровано проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України в частині акцизного податку на пальне від 01.06.2023 № 9348 [38].

Згідно з пояснювальною запискою до законопроекту, з метою збалансування ставок акцизного податку та збільшення надходжень до державного бюджету, даним проектом пропонується встановити наступні ставки акцизного податку: для бензинів – 175 євро за 1000 літрів, дизельне пальне – 175 євро за 1000 літрів, газ скраплений – 129,5 євро за 1000 літрів.

Окрім цього, задля визначення важливості акцизного податку в загальній структурі доходів державного бюджету, слід проаналізувати його питому вагу в загальній структурі податкових надходжень. В наступній таблиці 2.1 буде подано інформацію стосовно загального обсягу сплаченого акцизу з пального та загального обсягу акцизного податку на податкових надходжень до державного бюджету в цілому.

Таблиця 2.1. – Загальний обсяг сплаченого акцизу на пальне, загального обсягу акцизу та податкових надходжень, млн. грн.

Роки / Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення
Акциз на пальне						
Загальний обсяг акцизу						
Податкові надходження						

Джерело: складено автором на основі [39]

Як видно з даних в таблиці 2.1, протягом досліджуваного періоду відбувалося постійне зростання обсягу сплаченого акцизу на пальне, окрім 2022 року, проте відзначимо, що в останньому році, аналогічно і загальний обсяг акцизу мав тенденцію до зменшення. В цілому ж слід відзначити, що податкові надходження також показали загальне зменшення у 2022 році у порівнянні за 2021 роком на 157,32 млрд. грн. Дана ситуація викликана перш за все військовим станом та відповідною рецесією економічних процесів.

Окрім цього, проаналізуємо динаміку питомої ваги сплаченого акцизу на пальне в загальній структурі податкових надходжень та загального обсягу акцизного податку. Дану інформацію подано на наступному рисунку 2.6 за аналогічний період 2018-2022 років.

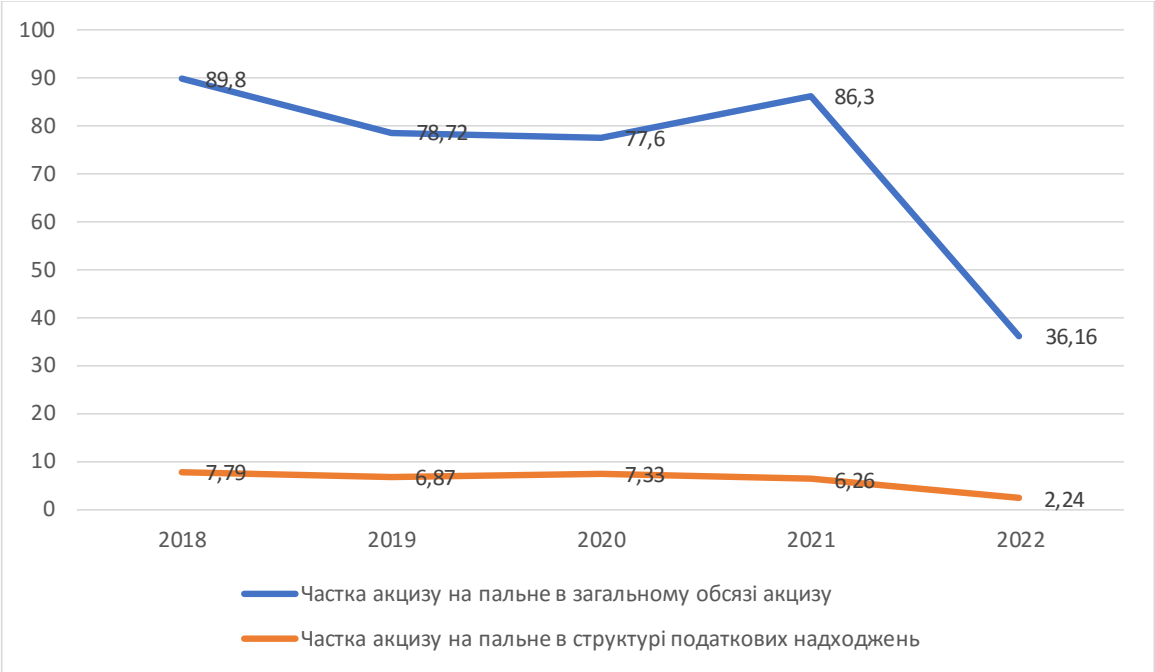

Рисунок 2.6. – Питома вага сплаченого акцизу на пальне в загальній структурі податкових надходжень та загального обсягу акцизного податку, у % за 2018-2022 рр.

Джерело: складено автором на основі [39]

З даних на рисунку 2.6 можна зробити відповідні висновки, що важливість акцизного податку на пальне складно недооцінити, оскільки в довоєнний період, його питома вага в загальній структурі акцизу коливалася в межах 77-89%, в той час як в структурі загальних податкових надходжень вона була в межах 6,2%-7,8%, що є доволі вагомим показником і свідчить про бюджетонаповнюючу роль даного виду податку в цілому.

Податок на додану вартість (ПДВ) та рентна плата за користування надрами також є важливими елементами податкової системи у цій галузі. ПДВ додає значну частку до вартості пального, в той час як рентна плата стимулює ефективне використання природних ресурсів та сприяє екологічній безпеці.

У середині березня 2022 року Рада ухвалила закон про додаткові податкові стимули для підтримки бізнесу під час війни, спрямований, зокрема, на утримання цін на паливо. Згідно з ним, тимчасово, на період дії воєнного стану, на паливо встановлювали нульовий акциз і ПДВ у 7% замість 20%.

21 вересня 2022 року Рада ухвалила законопроєкт №7668-д про повернення акцизів на моторне пальне, встановивши їх на бензин і дизель у розмірі 100 євро (тут і далі за 1000 літрів), на скраплений газ, бутан та ізобутан - 52 євро, на альтернативне моторне пальне і біодизель - 100 євро. ПДВ для всіх видів палива залишився на рівні 7%. Але згідно з цим законом, з 1 липня 2023 року рівень податків на пальне повертається на довоєнний рівень: ПДВ - до 20%, акциз на бензин - до 213 євро , на дизпаливо - до 140 євро за 1000 л [].

Проте в цілому слід відзначити, що оподаткування ринку нафтопродуктів має низку проблем. Основні проблеми оподаткування нафтопродуктів в Україні можна описати наступним чином (Рис. 2.7):

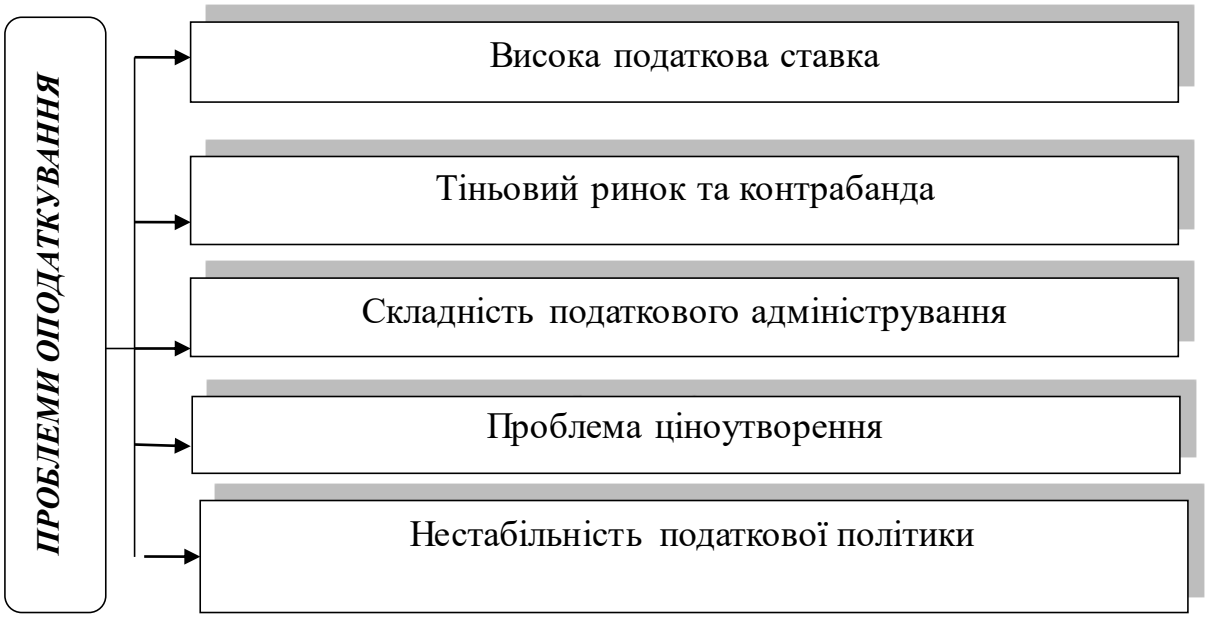

Рисунок 2.7. – Проблеми оподаткування пального в Україні

Джерело: складено автором на основі [40]

Детальніше опишемо кожне із поданих вище проблем. Ці проблеми вимагають уважного розгляду та збалансованих рішень з боку держави, з урахуванням інтересів економіки, бізнесу та споживачів.

исока податкова ставка: Однією з основних проблем є високі ставки акцизного податку та ПДВ на нафтопродукти. Це не тільки збільшує вартість палива для споживачів, але й може призводити до зростання цін на інші товари та послуги, оскільки вартість транспортування стає вищою.

іньовий ринок та контрабанда: Високі податки часто стимулюють розвиток тіньового ринку нафтопродуктів та контрабанди палива. Це призводить до значних втрат державних доходів та створює неконкурентні умови на ринку.

кладність податкового адміністрування: Складна система оподаткування нафтопродуктів з багатьма винятками та пільгами ускладнює процес адміністрування податків, збільшує адміністративні витрати та створює можливості для податкових ухилень.

естабільність податкової політики: Часті зміни в податковому законодавстві створюють непередбачуване середовище для бізнесу. Це впливає на інвестиційну привабливість галузі та може спричинити зниження обсягів інвестицій.

роблема ціноутворення: Формування цін на нафтопродукти часто піддається критиці за непрозорість та можливість маніпуляцій, що погіршує ситуацію з оподаткуванням і сприяє створенню монополій або олігополій на ринку [40-41].

Окрім регулювання податкових ставок на пальне, актуальним питання для нашої держави є необхідність зниження обсягів "тіньових" операцій на ринку нафтопродуктів, збільшення внеску фіскальної складової в системі податків через зростання платежів при імпорті та продажу нафтопродуктів, а також пошук ефективних методів протидії ухиленню від митних платежів при імпорті нафтопродуктів, є важливими та потребують глибшого аналізу.

В Україні працює біля десятка міні-НПЗ із сумарним обсягом переробки 50 тис. т газоконденсату й нафти, виробництво бензину – до 45 тис. т на місяць. Втрати державного бюджету, зокрема акцизного збору, становлять 200 млн грн на місяць, а після очікуваного збільшення акцизного податку з 1 липня 2023 року – 400 млн грн. Втрати ПДВ уже сьогодні оцінюються у 400 млн грн щомісяця [42].

Основні схеми ухилення від акцизного податку на нафтопродукти включають: недекларування виготовлення сумішевих бензинів; використання операцій з реалізації нафтопродуктів у схемах з ПДВ; маніпуляції з кодами УКТ ЗЕД під час реєстрації податкових накладних; імпорт нафтопродуктів з порушенням митних правил (без митного контролю, із заниженням митної вартості, порушеннями у класифікації товарів за УКТ ЗЕД). Таким чином, основними

джерелами поставок на "нелегальні" АЗС є контрабанда та незаконне виробництво автомобільного пального. Оскільки сировина для виробництва високооктанових сумішевих бензинів майже не видобувається та не виробляється в Україні, існує ризик імпортних операцій з цією продукцією підприємствами-фіктивними з подальшою зміною номенклатури товарів у ланцюжку формування податкових зобов'язань з ПДВ. Легалізація нелегально вироблених нафтопродуктів також відбувається через суб'єкти господарювання-фіктивні.

Для уникнення або зменшення податкових зобов'язань при імпорті нафтопродуктів, зловмисники використовували схеми імпорту, порушуючи правила класифікації товарів (замінюючи товари на ті, що оподатковуються за значно нижчими ставками мита та акцизного податку). До 2016 року поширеною була схема ввезення нафтопродуктів під виглядом товарів із кодом УКТ ЗЕД 2707509000 (масла та інші продукти високотемпературної перегонки кам'яновугільних смол; аналогічні продукти, в яких ароматичні складові переважають за масою неароматичні та інші), що визначені Законом України "Про Митний тариф України" від 19.09.2013 № 584-VII. Такі операції з "платформатом" і "реформатом" до 2017 року не були об'єктом оподаткування акцизним податком. Цю діяльність зупинили шляхом прийняття Закону України від 24.12.2015 № 909-VII "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році". Зазначеним законом розширено перелік платників акцизного податку особами, що реалізують пальне, визначено порядок їх реєстрації контролюючими органами, а також внесено зміни до п. 215.3.4 ст. 215 Податкового кодексу України з кодом згідно УКТ ЗЕД 2707509000 і встановлено ставку акцизного податку у розмірі 171,5 євро за 1 тис. літрів. Закон № 909-VII також доповнив перелік підакцизних товарів хімічними сполуками, які можуть використовуватись для виробництва сумішевих високооктанових бензинів. Прийняття цього Закону позитивно відобразилося на якості нафтопродуктів, що постачаються в Україну, і стало прикладом ефективного державного регулювання ринку моторного палива [43].

В цілому слід відзначити, що нами було досліджено основні характеристики оподаткування ринку нафтопродуктів та пального в Україні. Здійснений аналіз показав, що у 2022 році надходження до зведеного бюджету акцизного податку з пального склали 21,3 млрд грн, і це на 50,2 млрд грн, або у 3,4 рази менше проти попереднього року. Така ситуація викликана в першу чергу відповідними змінами в законодавстві, і з 30 вересня 2022 року відбулися значні зменшення ставок акцизного податку на пальне в нашій державі, проте починаючи з липня 2023 дані ставки повернулися на свої попередні показники. В цілому ж, у довоєнний час, питома вага акцизу на пальне в загальній структурі акцизу коливалася в межах 77-89%, в той час як в структурі загальних податкових надходжень вона була в межах 6,2%-7,8%, що є доволі вагомим показником і свідчить про бюджетонаповнюючу роль даного виду податку в цілому. Проте існуючі проблеми, основними з яких є доволі високі ставки оподаткування, неефективність податкового адміністрування та існуючий високий рівень тіньового постачання пального, зумовлюють недоотримання значного обсягу фінансових ресурсів до бюджету нашої держави і потребують якомога більш швидкого вирішення.

2.3. Оцінка впливу оподаткування на діяльність учасників ринку нафтопродуктів України

В нашій кваліфікаційні роботі буде досліджено вплив оподаткування на діяльність учасників ринку нафтопродуктів на прикладі мережі АЗК WOG. WOG — мережа автозаправних комплексів в Україні. Одна з найбільших мереж АЗК в Україні.

Мережа автозаправних комплексів (АЗК) WOG в Україні відома своїм широким охопленням та високим рівнем сервісу. WOG має широку мережу заправних станцій, розташованих по всій території України. Вони знаходяться у великих містах, на трасах міжнародного та національного значення, забезпечуючи

зручність для водіїв як у міських умовах, так і в далеких поїздках. WOG є однією з трьох найбільших мереж АЗС в Україні, контролюючи 10% нафтопродуктового ринку. До складу групи входить 20 нафтобаз, понад 400 АЗС, 245 WOG Market і 388

надає велику увагу якості палива. На станціях можна придбати різні види бензину, дизельного пального та газу. Компанія регулярно проводить перевірки якості пального. Окрім заправки паливом, багато АЗК WOG пропонують додаткові послуги, включаючи магазини з широким асортиментом товарів, кафе з можливістю швидкого харчування, місця для відпочинку, санітарні кімнати тощо. WOG активно розвиває програми лояльності для своїх клієнтів, пропонуючи знижки, бонуси та спеціальні пропозиції для постійних відвідувачів.

Мережа АЗК WOG уособлює собою сучасний підхід до обслуговування в галузі роздрібної торгівлі паливом, постійно адаптуючись до потреб споживачів і впроваджуючи новітні технології та практики для підвищення якості обслуговування та розширення спектру послуг.

Основні види продукції, які реалізуються на АЗК WOG подані на наступному рисунку 2.8.

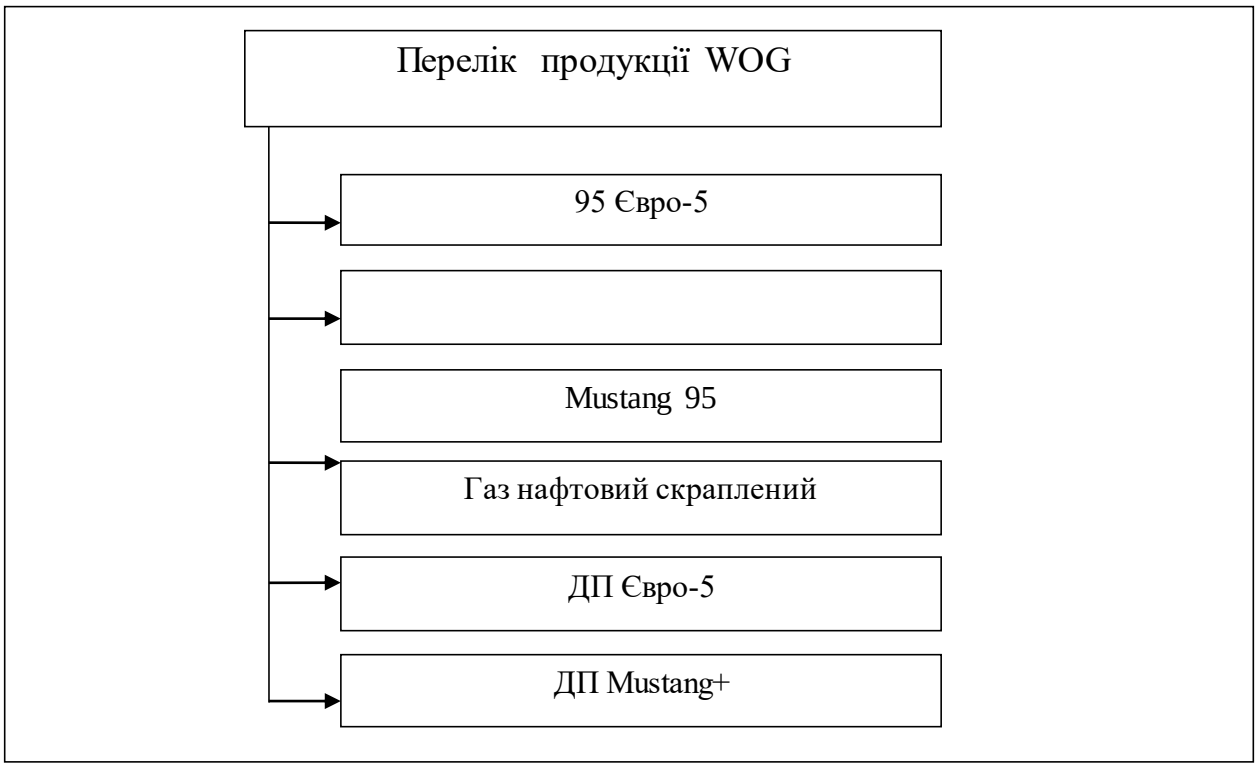

Рисунок 2.8. – Перелік продукції WOG, яка реалізується на АЗК в межах України

Джерело: складено автором на основі [44]

Слід відзначити, що глобальне зниження цін на нафту в 2019 році вплинуло на доходи нафтових компаній у світі, у тому числі і WOG. 20% доходів мережі приносять продажі не нафтових товарів. У 2019 році компанія інвестувала в 100 інтерактивних кавових машин, а також встановила поштомати «Нової Пошти» і пункти видачі Rozetka на своїх заправках. У аеропортах Львова, Одеси та Києва (Жуляни) відкрилися кафе WOG. На початку 2020 року під брендом WOG працювали 373 закусочні. Також компанія займається кейтерингом у швидкісних поїздах «Укрзалізниці» вже п’ять років, і має всі шанси продовжити цей контракт.

Після початку повномасштабної війни, майже 20% з 400 АЗС WOG були знищені або потрапили в окуповані території через російську агресію. Проте, за словами керівника ОККО Василя Даниляка, WOG змогла збільшити свою частку в роздрібних продажах до 20% під час війни. Компанія стала одним з перших імпортерів пального з ЄС після припинення імпорту з Росії та Білорусі. В червні троє найбільших імпортерів пального – ОККО, WOG та UPG – імпортували близько

156 000 тонн, що становить третину від загального обсягу. Це допомогло WOG підвищити свій виторг на 18% у порівнянні з минулим роком, також вплинуло на це зростання цін на пальне [45].

Майже 20% з 400 АЗС WOG були знищені або потрапили в окуповані території через російську агресію. Проте, за словами керівника ОККО Василя Даниляка, WOG змогла збільшити свою частку в роздрібних продажах до 20% під час війни. Компанія стала одним з перших імпортерів пального з ЄС після припинення імпорту з Росії та Білорусі. В червні троє найбільших імпортерів пального – ОККО, WOG та UPG – імпортували близько 156 000 тонн, що становить третину від загального обсягу. Це допомогло WOG підвищити свій виторг на 18% у порівнянні з минулим роком, також вплинуло на це зростання цін на пальне.

Соціальна відповідальність компанії WOG в Україні включає ряд ініціатив та проектів, спрямованих на підтримку громад, екологію, освіту та культуру. Основні напрямки соціальної відповідальності WOG можна описати це:

- підтримка громадських та благодійних ініціатив: WOG часто бере участь у різноманітних благодійних програмах та проектах, які допомагають покращувати життя місцевих громад. Це може включати збір коштів, допомогу соціально незахищеним групам, та інші ініціативи;

- екологічні ініціативи: У своїй діяльності WOG приділяє увагу екологічним аспектам, зокрема розробляючи та впроваджуючи заходи для зниження впливу на довкілля. Це може включати використання енергоефективних технологій, зменшення викидів, рециклінг та інші заходи.

- ссвітні програми: Компанія може брати участь у підтримці освіти, наприклад, через стипендії, підтримку наукових досліджень або співпрацю з освітніми установами.

- розвиток інфраструктури та сервісів: Компанія також займається розвитком інфраструктури та покращенням якості обслуговування на своїх АЗС, що включає інвестиції в зручності для клієнтів та покращення робочих умов для співробітників.

Ці напрямки відображають загальні принципи соціальної відповідальності бізнесу, але для отримання детальної інформації про конкретні ініціативи WOG у цих або інших сферах можна звернутися безпосередньо до компанії або переглянути їх офіційні ресурси.

Також, слід порівняти середні ціни на основні види палива серед провідних операторів АЗК в Україні станом на 10.11.2023 р. Цю інформацію буде подано в наступній таблиці 2.2.

Таблиця 2.2. – Середні ціни за провідними операторами на 10.11.2023 (грн./літр)

Пальне / Оператор	А 95+	А 95	А 92	Дизель	Газ
AMIC					
UPG		90	-	90	
			-		**33,41**
БРСМ-Нафта	-		-		31,50
ОККО			-		33,10
Укрнафта					31,90

Джерело: складено автором на основі [46]

Як видно з даних в таблиці 2.2, станом на 10 листопада 2023 року, ціни в мережі АЗК WOG є одними із найвищих серед усіх операторів автозаправних станцій в Україні. Більшими ціни на бензин А-95+ та А-95 та дизель є тільки в мережі SOCAR. Щодо ціни на автомобільний скраплений газ, то за її рівнем мережа АЗК WOG займає третє місце в нашій державі.

Тепер, перейдемо більш детально до аналізу оподаткування досліджуваної мережі АЗК WOG та впливу цього оподаткування на результати діяльності компанії.

Спочатку, ми проаналізуємо динаміку основних видів податків, які сплачувала компанія в період 2018-2022 рр. Ці дані буде зображено на рисунку 2.9.

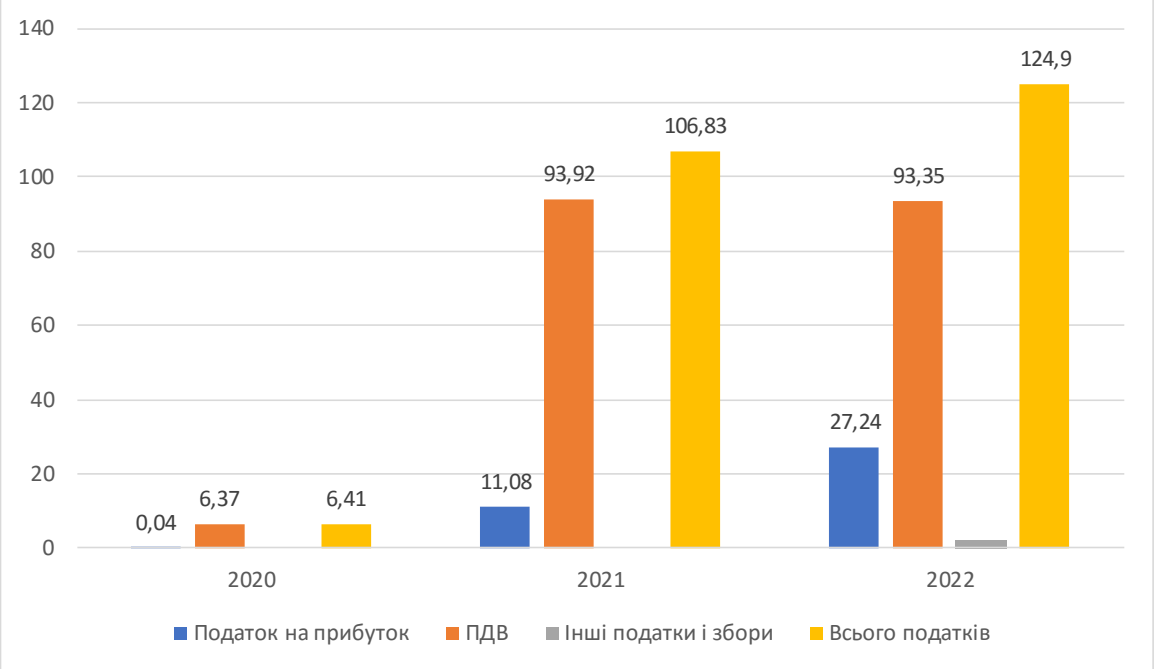

Рисунок 2.9. – Обсяг сплачених податків АЗК WOGв період 2018-2022 років, млн. грн.

Джерело: складено автором на основі [46]

З рисунку 2.9 можна відзначити, що протягом досліджуваного періоду, обсяг сплачених податків мережі компанії «ВОГ РЕСУРС» (вона представляє собою мережу АЗК WOG) постійно збільшувався. В цілому, за останні три роки, цей обсяг збільшився на 118,4 млн. грн. В структурі сплачених податків, найбільше місце посідає податок на додану вартість. Проаналізуємо обсяг його динаміки та питому вагу в структурі сплачених податків компанії «ВОГ РЕСУРС» (Рис. 2.10.).

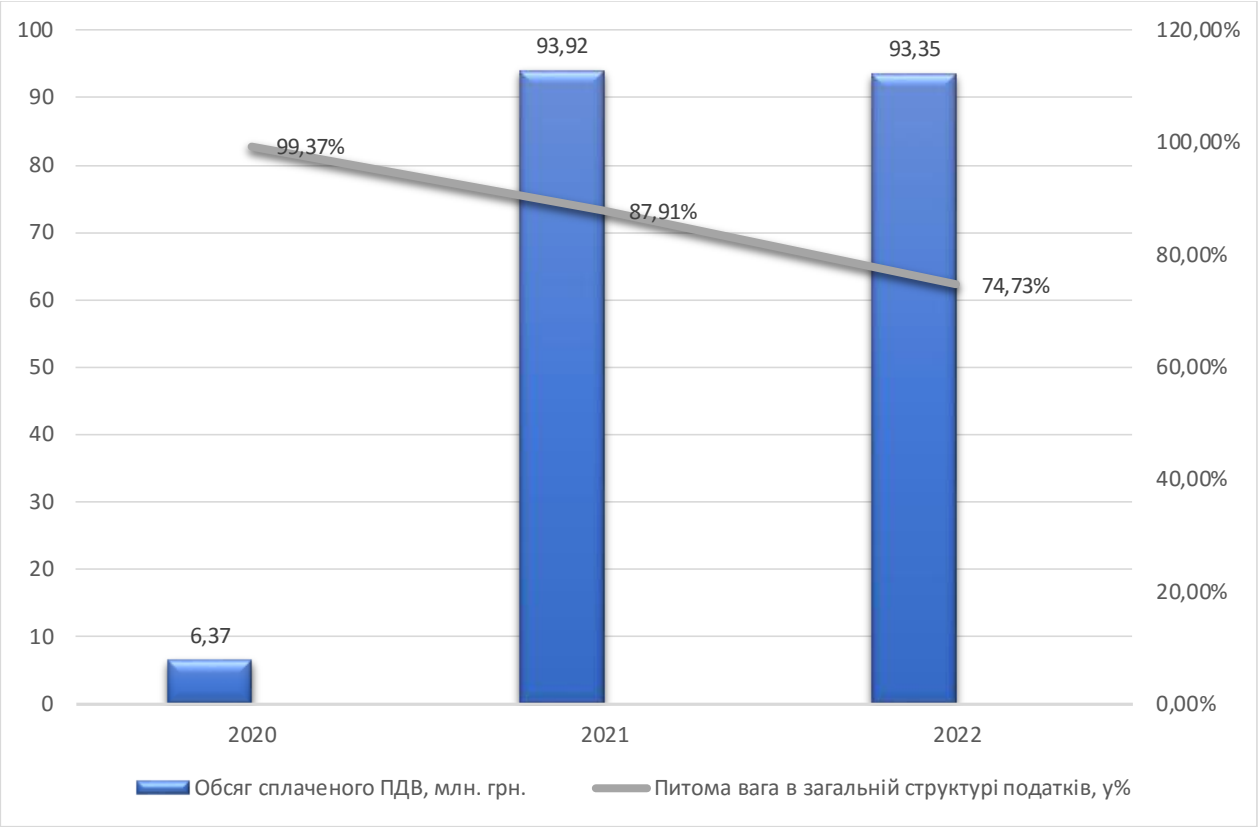

Рисунок 2.10. – Обсяг сплаченого податку на додану вартість компанії WOG та його питома вага в загальній структурі сплачених податків компанії, тис. грн. та у %

Джерело: розроблено автором за даними [46]

З даних рисунку 2.10 можна відзначити, що податок на додану вартість займає основне місце в структурі сплачених податків досліджуваної компанії «ВОГ РЕСУРС». За останні роки, незважаючи на певні коливання, питома вага цього виду податку не опускалася нижче 74,73%. Наступним податком є податок на прибуток, проте його частка коливається в межах 12-20%.

Окрім цього, проаналізуємо рівень податкового навантаження на досліджувану компанію «ВОГ РЕСУРС» за аналогічний період 2020-2022 рр. (Рис.

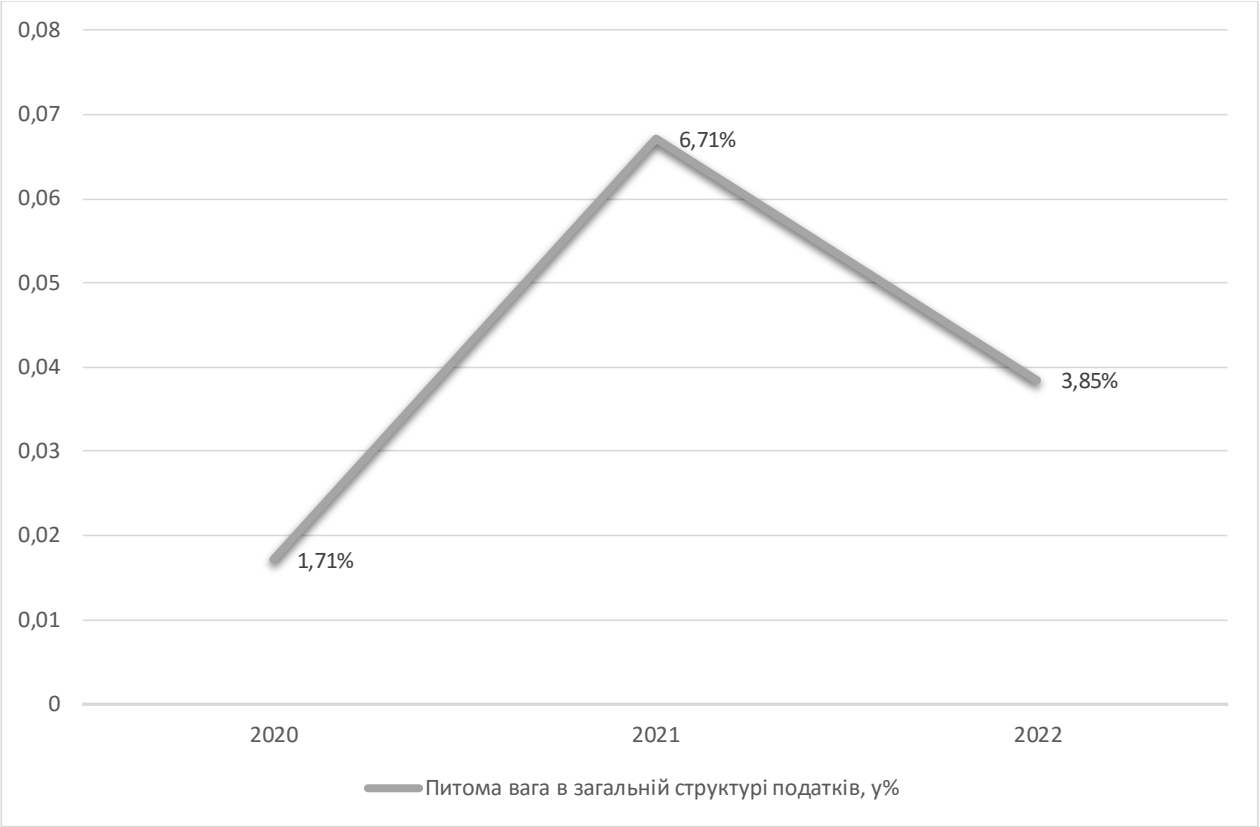

Рисунок 2.11. – Обсяг податкового навантаження «ВОГ РЕСУРС» в 2020-2022 рр., %

Джерело: розроблено автором за даними [46]

Як видно з даних рисунку 2.11, протягом досліджуваного періоду обсяг податкового навантаження на компанію «ВОГ РЕСУРС» був значним, враховуючи мінімальні обсяги продажів у 2020 році. За словами керівника WOG Holding, Андрія Пивоварського, компанії, які працюють офіційно на вітчизняному ринку нафтопродуктів, несуть повне податкове навантаження. Вони імпортують пальне, платять акциз і ПДВ, і роблять все офіційно. Проблемою є і те, що на ринку повернулися скрутки ПДВ, відколи цей податок повернули на довоєнний рівень, тобто збільшили з 7% до 20%. Коли він був 7%, то вартість оптимізації була вищою і ухилятися було невигідно [47].

Як висновок відзначимо, що нами було досліджено основні аспекти впливу оподаткування на діяльність компанії «ВОГ РЕСУРС» в останні роки, і яке свідчить про значний рівень податкового навантаження на компанію в цілому. Основним видом податку, який сплачує «ВОГ РЕСУРС» протягом останніх трьох років є

податок на додану вартість, який займає більше 70% в структурі загальних сплачених податків.

РОЗДІЛ 3
НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ З ВРАХУВАННЯМ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

3.1. Зарубіжні моделі використання податкового інструментарію на ринку нафтопродуктів

Використання податкового інструментарію на ринку нафтопродуктів є актуальною та важливою темою в економічній політиці сучасних держав. В умовах постійних змін в глобальному енергетичному секторі, збільшенням різного роду викликів та стрімкого розвитку транспортного сектору, ефективне регулювання та оподаткування нафтопродуктів стає надзвичайно важливим завданням для кожної країни. Однак, як і в багатьох інших галузях економіки, немає єдиного ідеального підходу до вирішення цієї проблеми.

Зарубіжні моделі використання податкового інструментарію на ринку нафтопродуктів відкривають широкий спектр можливостей та стратегій, які можуть бути використані для досягнення різних цілей, таких як зменшення викидів CO2, підвищення якості пального, зниження залежності від імпорту нафти, а також збільшення фіскальних надходжень до бюджету.

У зв'язку з потребою впровадження в Україні передових світових методів та принципів ефективного управління в сфері оподаткування, які визначені статтями 350 та 351 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, нам слід проаналізувати досвід європейських країн в цій царині. В цих країнах екологічні податки використовуються як ефективні засоби зниження навантаження на природні ресурси, стимулювання раціонального використання ресурсів та зменшення обсягів відходів. Це відображено у VI Програмі дій ЄС у сфері навколишнього середовища, оновленій Стратегії сталого розвитку ЄС, а також у Стратегії економічного розвитку країн ЄС до 2020 року.

Головними чинниками, які впливають на розмір податкового навантаження, виступають амбіційні цілі країн ЄС щодо зниження викидів парникових газів в атмосферу та протистояння ціновій конкуренції між державами ЄС за споживачів пального. В результаті цього політика обкладення акцизами нафтопродуктів у країнах Європи характеризується високою часткою акцизів у ціні цих продуктів. Загальне податкове навантаження на споживання нафтопродуктів є одним із найвищих у світі та складає 54,1% для бензину та 48,1% для дизельного палива (у порівнянні з Україною, де ці показники становлять відповідно 43,9% і 38,0%).

Реалізація мети щодо скорочення забруднюючих викидів від транспорту ускладнюється через велику популярність автомобільного виду транспорту. Його частка в далеких вантажних перевезеннях складає 33%, а в пасажирських перевезеннях – 72% усіх пасажиро-кілометрів. Незважаючи на зусилля, спрямовані на скорочення викидів парникових газів, широке використання автотранспорту призводить до зростання споживання нафтопродуктів і збільшення емісії в атмосферу.

Запровадження мінімальних ставок на ціни нафтопродуктів мало обмежений вплив у таких країнах, як Іспанія, Люксембург, Польща, Румунія, Болгарія, Словенія та Литва. Хоча це не вдалося повністю вирішити проблему "паливного туризму", але вдалося запобігти його найгіршим проявам. Найвищі ставки акцизу на дизель та бензин були встановлені в країнах з обмеженими можливостями оптимізації податків з географічної точки зору. Наприклад, в Бельгії, Франції, Швеції, Німеччині, Греції, Великобританії, Фінляндії та Італії були встановлені високі ставки акцизу на нафтопродукти.

Запровадження мінімальних ставок нафтопродуктів мало незначний вплив у країнах, таких як Іспанія, Люксембург, Польща, Румунія, Болгарія, Словенія, і Литва. Незважаючи на це, воно успішно зменшило "паливний туризм", хоча не повністю його ліквідувало, але запобігло найгіршим проявам. Найвищі ставки акцизу на дизельне паливо та бензин зафіксовано в країнах, які обмежені з точки зору географічних можливостей оптимізації оплати податків (рис. 3.1). Серед таких країн - Бельгія (акцизний податок на бензин: 634,24 євро за 1 тис. л; на дизельне

паливо - 480 євро за 1 тис. л); Франція (673,9; 498,1); Швеція (676,24; 638,16); Німеччина (669,8; 485,7); Греція (670,0; 330,0); Великобританія (674,2; 674,2); Фінляндія (681,3; 506,1); Італія (728,4; 617,4); Нідерланди (769,9; 484,47) [48].

Збільшення податкового навантаження на споживання нафтопродуктів є надзвичайно болісним для населення і є політично непопулярним кроком. Тому ми акцентуємо увагу на ідеї поетапного підвищення ставок акцизів, яке було оголошено заздалегідь.

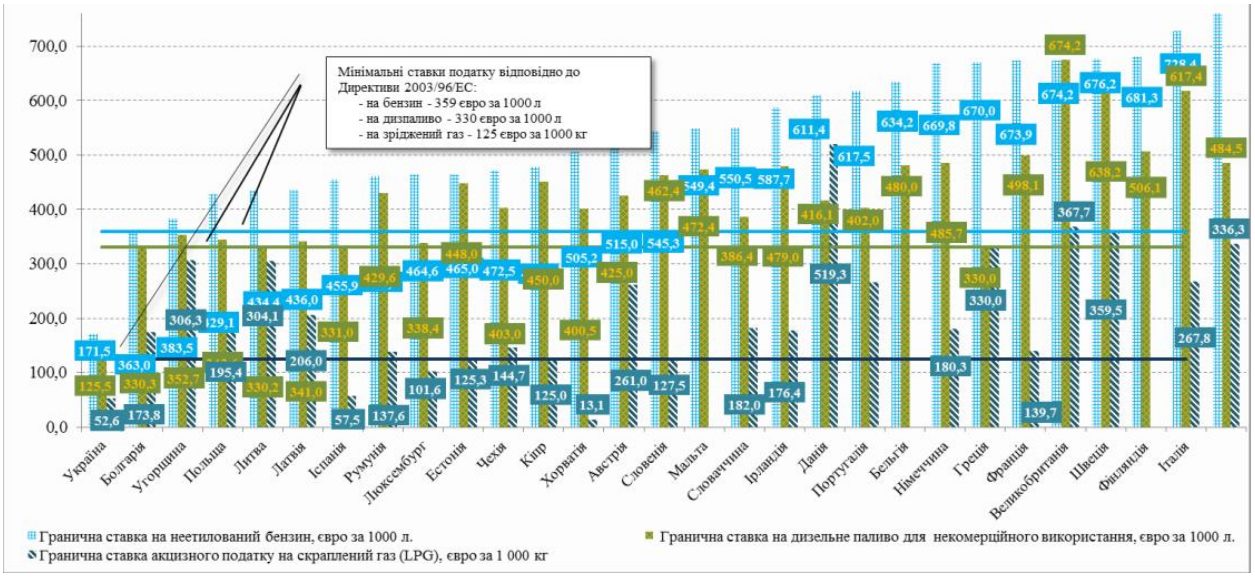

Рисунок 3.1. – Граничні ставки акцизного податку на нафтопродукти та зріджений газ в Україні та країнах ЄС станом на кінець 2021 року

Джерело: [48]

Поміж інструментів впливу на надмірне навантаження на надзвичайно шкідливе дії транспортного сектору є також диференціація ставок податків. Більшість критеріїв диференціації ставок у країнах ЄС спрямована на підвищення якості нафтопродуктів. Одним із ключових критеріїв є вміст сірки в паливі, який використовується для стимулювання обігу на ринку палива з кращими екологічними характеристиками. Ставки акцизу диференціюються за цим критерієм в Бельгії, Німеччині, Люксембурзі, Нідерландах та Австрії. Іншим критерієм є вміст свинцю в бензині, при цьому існує окрема ставка для етилованого

і неетилованого бензину. У деяких країнах ЄС етилований бензин виведено з ринку, а в інших, таких як Україна, заборонено для продажу (Болгарія, Чехія, Латвія, Мальта, Фінляндія). Податкова диференціація також застосовується до біоетанолу як податкової пільги.

Різниця між ставками на бензин і дизельне паливо становить в середньому 127 євро за 1 000 л в країнах ЄС. Найбільша різниця в Греції (340,0 євро), Нідерландах (281,5 євро), Португалії (216,5 євро) та Франції (211,2 євро). У Великобританії ставки на бензин та дизельне паливо однакові. В Україні різниця становить 70 євро. Якщо б враховувати викиди діоксиду вуглецю в атмосферне повітря як критерій для встановлення ставок, то ставка на дизельне паливо була б на 15% вищою, ніж на бензин. Якщо б розглядати теплотворну здатність як основу для ставок податків, то різниця становила б 8%. Комбінування обох підходів привело б до диференціації від 9% до 15% [49].

Отже, вивчення досвіду застосування екологічного оподаткування в країнах ЄС показує, що вони вже мають ефективні системи, які включають податкову диференціацію за екологічними показниками палива та ставки транспортних податків, пов'язаних з викидами CO2. Запозичення таких практик та їх адаптація до українських умов є доцільними кроками для покращення ситуації в нашій країні.

Цікавим є також досвід Європейського Союзу стосовно використання флуоресцентних хімічних речовин (таких як євромаркери або податкові маркери) для регулювання ринку нафтопродуктів. Згідно з Директивою Ради 95/60/ЄС від 27 листопада 1995 року, маркер має містити спеціальний набір хімічних добавок, які вводяться під наглядом податкових органів до відпуску продуктів споживачам. Важливо, що ці добавки не впливають на якісні характеристики нафтопродуктів, що забезпечує широке поле для їх застосування.

У відповідності до Рішення Європейського Союзу 2001/574 від 13 липня 2001 року, було встановлено уніфікований податковий маркер для нафтопродуктів та керосину. Це допомагає забезпечити ефективне функціонування внутрішнього ринку та запобігти ухиленню від сплати податків.

Згідно з науковими дослідженнями, різні країни ЄС використовують свої системи для відмінності між видами газових масел за допомогою національних барвників. Наприклад, у Франції морський дизель має синій колір завдяки Solvent Blue 35, в Італії всі газові масла забарвлені в зелений колір через Solvent Green 33, а в Німеччині - червоний колір за допомогою Solvent Red 19. У Хорватії Solvent Blue 35 використовується для фарбування дизельного палива у сільському господарстві та інших галузях [50].

Згідно зі статтею 3 Директиви Ради 95/60/ЄС, держави-члени ЄС зобов'язані прийняти необхідні заходи, щоб запобігти неправомірному використанню маркованих продуктів. Вони повинні забезпечити, щоб марковані продукти не використовувались для згоряння в двигунах транспортних засобів або не зберігались у паливних баках, якщо таке використання не дозволене. Держави-члени також визначають покарання за недотримання цих заходів, які повинні бути достатньо стримуючими та пропорційними до порушення.

Сполучені Штати Америки мають унікальний і складний досвід у сфері оподаткування нафтопродуктів, який варто розглядати у контексті більш широкої економічної політики. Податкова система США характеризується своєю децентралізованістю, де кожен штат має власні норми і правила оподаткування, включаючи податки на бензин і дизельне паливо. Це створює різноманіття у підходах до оподаткування, відображаючи різні економічні та екологічні потреби кожного регіону.

На федеральному рівні в США існує стандартний податок на бензин, встановлений національною владою. Однак, кожен штат може додатково встановлювати свої ставки, що істотно впливає на кінцеву ціну пального. Це рішення демонструє баланс між потребами федерального бюджету і автономією штатів. З одного боку, це сприяє гнучкості та адаптації до локальних умов, з іншого – ускладнює створення єдиної національної політики в цій сфері.

Федеральне оподаткування: На федеральному рівні у США існують стабілізовані ставки акцизних податків на бензин та дизельне паливо. Станом на

2021 рік, акциз на бензин становив $0.184 за галон, а на дизельне паливо - $0.244 за галон.

Штатні податки: Окрім федерального акцизу, кожен штат встановлює власні ставки податку на бензин і дизель. Ці ставки значно варіюються від штату до штату

Однією з особливостей американської системи оподаткування нафтопродуктів є її використання не лише як фіскального, але й регуляторного інструменту. Зокрема, високі податки на бензин у деяких штатах служать стимулом для розвитку альтернативних видів транспорту та енергії, підтримки екологічно чистих технологій та зменшення викидів парникових газів.

Також варто зазначити, що в США податок на бензин часто використовується як засіб фінансування транспортної інфраструктури. Частина коштів від податків на паливо йде на ремонт і будівництво доріг та мостів, що є важливим фактором у підтримці ефективної транспортної системи країни.

Водночас, система оподаткування нафтопродуктів у США не є бездоганною. Вона часто стає об'єктом політичних дискусій і критики, особливо у контексті глобальних екологічних викликів та необхідності переходу на відновлювані джерела енергії. Існують аргументи, що нинішня система не достатньо стимулює скорочення споживання нафтопродуктів та перехід до більш чистих видів транспорту. Очікується, що в майбутньому в США зросте увага до екологічних питань в контексті оподаткування нафтопродуктів, а також до пошуку альтернативних джерел фінансування дорожньої інфраструктури, зокрема, через збільшення популярності електромобілів. Американський досвід в сфері оподаткування нафтопродуктів є прикладом складного балансу між фіскальними інтересами, екологічною політикою та потребами місцевих громад. Він демонструє як можливості, так і виклики, пов'язані з управлінням цією важливою економічною категорією.

Використання податкового інструментарію в сфері нафтопродуктів є ключовим елементом економічної стратегії сучасних держав, особливо у контексті глобальних змін енергетичного ринку та зростаючих екологічних викликів. Аналіз зарубіжних підходів до цієї проблеми відкриває широкий спектр можливостей для

оптимізації податкової системи, адаптованої до конкретних умов та потреб кожної країни. Зарубіжний досвід, особливо Європейського Союзу, показує важливість використання екологічних податків як інструменту для досягнення сталого розвитку, підтримки високих стандартів якості пального, а також ефективного збільшення бюджетних надходжень.

Обґрунтування оптимальної регуляторної моделі вітчизняного ринку нафтопродуктів: податковий аспект

Ринок нафтопродуктів є важливим складовим сектором економіки багатьох країн, включаючи вітчизняний ринок України. Нафтопродукти, такі як бензин, дизельне пальне, мазут та інші, є ключовими ресурсами для забезпечення руху транспорту, опалення та виробництва багатьох товарів і послуг. Завдяки стратегічному значенню цього сектора для суспільства та економіки, його регулювання має велике значення.

Одним із найважливіших аспектів регулювання ринку нафтопродуктів є податкова політика, яка визначає обсяги оподаткування нафтопродуктів та спрямовує надходження до державного бюджету. Податковий аспект цього питання вимагає вдосконалення та оптимізації, оскільки він впливає на багато аспектів суспільного життя, включаючи ціни на пальне для споживачів, конкурентоспроможність місцевих виробників та загальний економічний розвиток країни.

У цьому контексті стає актуальною необхідність обґрунтування оптимальної регуляторної моделі для вітчизняного ринку нафтопродуктів з урахуванням податкового аспекту. Дослідження впливу податкової політики на ринок нафтопродуктів та розробка ефективних механізмів оподаткування можуть сприяти покращенню конкурентоспроможності українських підприємств, зменшенню витрат для споживачів і забезпеченню стабільних надходжень до державного

бюджету. Такий аналіз може стати важливим інструментом для прийняття обґрунтованих рішень у сфері податкової політики та регулювання ринку нафтопродуктів в Україні.

Враховуючи значну залежність України від імпорту нафтопродуктів, необхідно створити умови для збільшення внутрішнього виробництва. Проте підвищення ставок акцизного податку на пальне в умовах економічної кризи, стрімкого знецінення гривні в порівнянні з євро та низької купівельної спроможності населення не може бути виправданим з економічних і соціальних поглядів. У той же час система диференціювання ставок акцизного податку на нафтопродукти в Україні призводить до зменшення споживання бензину і підсилює залежність від постачання дизельного пального та скрапленого газу з закордону. Звертаючи увагу на необхідність відродження нафтопереробних заводів, вітчизняні експерти пропонують зменшити податкове навантаження на споживання бензину і одночасно підвищити акциз для дизельного пального та скрапленого газу.

Додатковим аргументом на користь зниження акцизного податку на бензин та його збільшення на дизельне паливо є той факт, що вміст вуглецю в цих двох видів палива і їх теплотворна здатність майже ідентичні. Оскільки основна мета екологічної диференціації акцизів на енергетичні товари полягає в тому, щоб зменшити споживання і використання більш шкідливих для навколишнього середовища видів енергетичних товарів, то ставки акцизного податку на ці товари мають бути приблизно однаковими. Згідно з Директивою Ради 2003/96/ЄС щодо оподаткування енергоносіїв та електроенергії, різниця в ставках повинна бути невеликою. Проте в Україні ця різниця становить 74 євро. З урахуванням викидів діоксиду вуглецю в атмосферне повітря, як одного з основних факторів оподаткування дизельного палива, ставка акцизного податку на цей вид палива має бути вищою на 15%, ніж на бензин. З іншого боку, якщо ввести ставки на основі теплотворної здатності для дизельного палива, її розмір повинен бути на 8% вищим. Поєднання цих двох підходів призведе до диференціації ставок в межах діапазону від 9% до 15% [51, с. 266]. Крім того, в рамках реформи екологічних податків

збільшення державних надходжень від акцизного податку дозволить державі знизити податки на працю та підтримати інвестиції.

Розв'язання проблеми тіньового обігу нафтопродуктів тісно пов'язане з якістю палива, що в певній мірі спричинено низькими державними стандартами щодо палива. Політика захисту вітчизняних виробників, які переважно не мають здатності до належної переробки нафти, призводить до продовження використання застарілих стандартів палива. У свою чергу, нелегальні міні-нафтопереробні заводи, через низькотехнологічну переробку нафтопродуктів та їх змішування з різноманітними присадками, забезпечують на ринку поширення контрафактного палива. В Україні зараз приймаються заходи для відновлення державного контролю над якістю палива, включаючи відновлення роботи лабораторій з контролю якості та обговорення можливості впровадження обов'язкового маркування всіх видів нафтопродуктів унікальною хімічною сполукою (маркером), концентрацію якого можна визначити лише за допомогою спеціальних реагентів [5, с. 325]. Ці заходи допоможуть ідентифікувати будь-який вид нафтопродукту для контролю щодо їх виробництва та обігу, а також щодо сплати акцизного податку. Крім того, державний контроль може бути здійснюваним шляхом обміну інформацією про рух підакцизних товарів між контролюючим органом та суб'єктами господарювання. Залежно від розвитку інформаційних та комп'ютерних технологій, ця інформація може бути надіслана у електронному форматі, що спрощує та прискорює адміністративні процедури. В Україні вже були здійснені позитивні зрушення в цьому напрямку, включаючи впровадження електронної системи адміністрування акцизного податку на нафтопродукти з квітня 2016 року, яка призначена для ефективного контролю за реалізацією палива на внутрішньому ринку, зменшення випадків реалізації незареєстрованих обсягів палива та покращення адміністрування акцизного податку. Проте наразі в Україні ще не створено ефективної системи обліку, яка дозволила б ефективно контролювати обіг виробленого та імпортованого на територію України пального та забезпечити відповідність вимогам податкового законодавства.

Для підвищення ефективності реалізації фіскального потенціалу акцизних податків на нафтопродукти, необхідно враховувати наступні передумови:

оротьба з контрабандою та фальсифікацією нафтопродуктів, які, за розрахунками, становлять близько 26,5% ринку.

балансування структурних диспропорцій у споживанні нафтопродуктів в Україні, які виражені у великій залежності від імпорту, в порівнянні з внутрішнім виробництвом.

одолання цінових диспропорцій, що призводять до обігу нафтопродуктів низької якості за високу ціну, що призводить до негативного сприйняття акцизних податків громадськістю.

Крім того, важливо враховувати, що підвищення податкових ставок може призвести до зростання соціальної напруги в суспільстві через обмежену купівельну спроможність населення. Оскільки нафтопродукти є необхідними товарами і займають значну частку у витратах населення, підвищення цін на них може вплинути на життя громадян.

Надто, важливим є зменшення обсягів "тіньових" операцій на ринку нафтопродуктів, збільшення впливу фіскальних складових податкової системи шляхом збільшення обсягів податків при ввезенні на митну територію нафтопродуктів та уникнення схем ухилення від сплати митних платежів при імпорті цих товарів. Ці аспекти є важливими для подальшого вдосконалення системи оподаткування нафтопродуктів та ефективного використання їх фіскального потенціалу.

Впровадження електронного адміністрування реалізації пального та створення системи складання акцизних накладних та їх реєстрації в Єдиному реєстрі акцизних накладних є важливим етапом у модернізації податкового законодавства у сфері акцизного оподаткування. За думкою вітчизняних фахівців, така система призначена перш за все для забезпечення ефективного контролю над реалізацією пального на внутрішньому ринку, мінімізації випадків реалізації пального без відповідного обліку, а також для поліпшення процесу адміністрування акцизного податку.

На прикладі країн Європейського Союзу можна побачити дієву електронну систему контролю за обігом підакцизних товарів, відому як "Excise Movement and Control System". Ця система представляє собою комп'ютеризовану платформу, яка передбачає електронну реєстрацію документів про переміщення підакцизних товарів, дозволяючи органам державної влади здійснювати дистанційний контроль за їхнім обігом. Серед переваг використання цієї системи, відзначається спрощення процедур оформлення та покращення моніторингу збору акцизів на такі товари, як алкоголь, тютюнові вироби та енергетичні ресурси, згідно європейського досвіду. Крім того, завдяки впровадженню Excise Movement and Control System відбулося значне зменшення контрабанди, оскільки підроблені підакцизні товари стали менше популярними об'єктами контрабанди, що призвело до збільшення надходжень до бюджету [52].

В цілому, основні регуляторні аспекти стосовно удосконалення системи оподаткування нафтопродуктів в нашій державі можна подати на наступному рисунку 3.2.

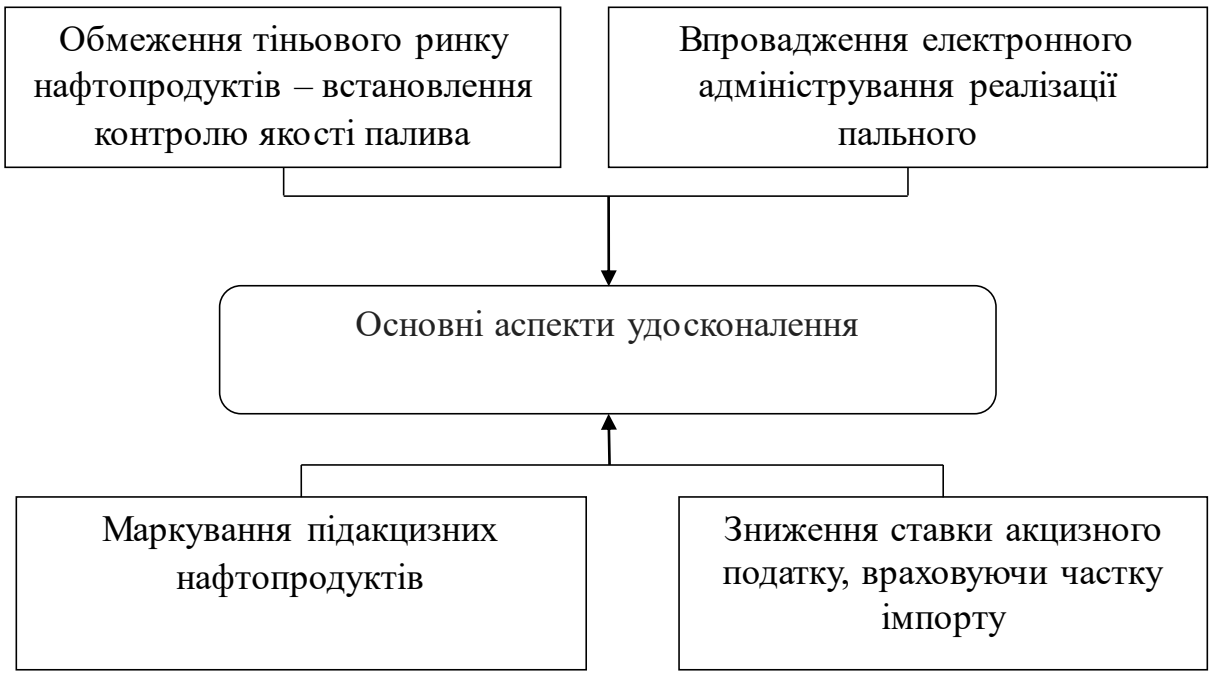

Рисунок 3.2. – Основні аспекти удосконалення регуляторної моделі оподаткування нафтопродуктів в Україні

Джерело: складено автором на основі [51-52]

Також, актуальним на нашу думку буде досвід Європейського Союзу стосовно маркування підакцизних нафтопродуктів. Воно вже знайшло місце в законопроєктах «Про маркування підакцизних нафтопродуктів маркерами акцизного податку» № 7484 від 17 грудня 2010 року3 та № 992 від 12 грудня 2012 року, але вони не було прийняті .

Уважаємо, що впровадження обов'язкового маркування нафтопродуктів маркерами акцизного податку в Україні дасть змогу податковим органам забезпечити цілісний контроль за обігом нафтопродуктів, попередити ухилення від сплати податків та запровадити дієві методи боротьби із незаконним виробництвом та обігом нафтопродуктів в Україні.

Податкова політика на ринку нафтопродуктів в Україні є важливим елементом економічного розвитку та ефективності державного регулювання. Ефективне оподаткування нафтопродуктів має значний потенціал для підвищення доходів державного бюджету, стимулювання вітчизняного виробництва та підтримки екологічних стандартів. Враховуючи стратегічне значення нафтопродуктів для енергетичної безпеки та економічної стабільності, розробка оптимальної моделі податкової політики є актуальним завданням для України.

Досвід Європейського Союзу в сфері оподаткування нафтопродуктів, зокрема застосування маркерів акцизного податку та електронного адміністрування обігу підакцизних товарів, може бути корисним для України. Впровадження схожих механізмів у вітчизняну практику дозволить покращити контроль за ринком нафтопродуктів, зменшити обсяги нелегального обігу та забезпечити прозорість та ефективність податкового адміністрування.

Ураховуючи значне навантаження, яке податки на нафтопродукти мають на кінцевого споживача, необхідно також звертати увагу на баланс між потребами держави у фіскальних надходженнях та захистом прав споживачів. Акцентування уваги на розвитку вітчизняного виробництва нафтопродуктів та зменшення залежності від імпорту можуть сприяти стабілізації цін на ринку та підвищенню енергетичної безпеки країни.

ВИСНОВКИ

Отже, написання даної кваліфікаційної магістерської роботи дало змогу зробити наступний ряд висновків:

одаткова система повинна забезпечувати не тільки внутрішню стабільність, а й зміцнювати міжнародні позиції держави, уникати податкових конфліктів і сприяти законному міжнародному відтоку капіталу. Податкове регулювання має підтримувати стратегічні державні ініціативи, такі як захист навколишнього середовища, розвиток освіти та науки, підтримка здоров'я нації, інфраструктурного розвитку, що є ключовими для довгострокового сталого розвитку країни. У сукупності, ефективне податкове регулювання відіграє вирішальну роль у забезпеченні фінансової незалежності, економічного процвітання та соціального блага держави, що ставить перед ним завдання бути гнучким, справедливим і передбачуваним. Тільки так податкова система може сприяти формуванню довіри між громадянами та державою, що є фундаментом успішного та стабільного розвитку суспільства.

одаткове регулювання є важливим інструментом в системі державного управління економічними процесами. Воно спрямоване на досягнення різних цілей, які стосуються не лише фінансової стійкості державного бюджету, але й соціальної справедливості, стимулювання економічного розвитку та забезпечення ефективного функціонування ринкової економіки. Однією з основних цілей податкового регулювання є збирання фінансових ресурсів для фінансування державних програм та функцій. Ця фіскальна функція є необхідною для забезпечення фінансової стійкості держави та її здатності виконувати соціальні та інфраструктурні проекти. Податкове регулювання також відіграє важливу роль у досягненні соціальної справедливості. Шляхом встановлення податкових ставок, пільг та звільнень, держава може впливати на розподіл доходів у суспільстві та зменшувати соціальні нерівності. Це допомагає створити більш рівні умови для різних верств населення.

одаткове регулювання на ринку нафтопродуктів повинно бути гнучким, ефективним і спрямованим на забезпечення стабільності та ефективності цієї важливої галузі для економіки та суспільства. Розв'язання цих проблем вимагає комплексного підходу, включаючи співпрацю з іншими країнами, суворий контроль за обігом нафтопродуктів та реформи в системі оподаткування. Особливості ринку нафтопродуктів в Україні в контексті податкового регулювання визначаються складними внутрішніми і зовнішніми факторами, які впливають на цей сектор економіки. Зокрема, акцизний податок є ключовим інструментом для контролю кількісних та якісних параметрів ринку нафтопродуктів. Шляхом маніпулювання розмірами податкового навантаження і ставками акцизу, держава може впливати на розвиток цього ринку.

инок нафтопродуктів в Україні знаходиться у процесі значного трансформування. Від поступового відходу від однобокої залежності від імпорту до інтеграції в глобальні енергетичні тренди, Україна демонструє здатність адаптуватися до швидкозмінних умов та використовувати ці виклики як можливості для розвитку та зростання. Ринок нафтопродуктів в Україні пройшов складний шлях розвитку, особливо в останні роки, які були ознаменовані глобальними викликами та внутрішньою нестабільністю. Сектор виявився особливо вразливим через геополітичні непорозуміння, зміни в імпортних джерелах, а також вплив пандемії COVID-19. Водночас, український ринок нафтопродуктів демонструє здатність до адаптації та пошуку альтернативних шляхів для забезпечення своїх потреб. Довгострокові перспективи ринку нафтопродуктів в Україні залежатимуть від здатності країни розвивати альтернативні джерела енергії та знижувати залежність від імпортованих нафтопродуктів. Також важливим аспектом є зосередження уваги на екологічних стандартах та підвищенні ефективності використання палива.

роботі, нами було досліджено основні характеристики оподаткування ринку нафтопродуктів та пального в Україні. Здійснений аналіз показав, що у 2022 році надходження до зведеного бюджету акцизного податку з пального склали 21,3 млрд грн, і це на 50,2 млрд грн, або у 3,4 рази менше проти попереднього року. Така ситуація викликана в першу чергу відповідними змінами в законодавстві, і з 30

вересня 2022 року відбулися значні зменшення ставок акцизного податку на пальне в нашій державі, проте починаючи з липня 2023 дані ставки повернулися на свої попередні показники. В цілому ж, у довоєнний час, питома вага акцизу на пальне в загальній структурі акцизу коливалася в межах 77-89%, в той час як в структурі загальних податкових надходжень вона була в межах 6,2%-7,8%, що є доволі вагомим показником і свідчить про бюджетонаповнюючу роль даного виду податку в цілому. Проте існуючі проблеми, основними з яких є доволі високі ставки оподаткування, неефективність податкового адміністрування та існуючий високий рівень тіньового постачання пального, зумовлюють недоотримання значного обсягу фінансових ресурсів до бюджету нашої держави і потребують якомога більш швидкого вирішення.

ами було досліджено основні аспекти впливу оподаткування на діяльність компанії «ВОГ РЕСУРС» в останні роки, і яке свідчить про значний рівень податкового навантаження на компанію в цілому. Основним видом податку, який сплачує «ВОГ РЕСУРС» протягом останніх трьох років є податок на додану вартість, який займає більше 70% в структурі загальних сплачених податків.

икористання податкового інструментарію в сфері нафтопродуктів є ключовим елементом економічної стратегії сучасних держав, особливо у контексті глобальних змін енергетичного ринку та зростаючих екологічних викликів. Аналіз зарубіжних підходів до цієї проблеми відкриває широкий спектр можливостей для оптимізації податкової системи, адаптованої до конкретних умов та потреб кожної країни. Зарубіжний досвід, особливо Європейського Союзу, показує важливість використання екологічних податків як інструменту для досягнення сталого розвитку, підтримки високих стандартів якості пального, а також ефективного збільшення бюджетних надходжень.

одаткова політика на ринку нафтопродуктів в Україні є важливим елементом економічного розвитку та ефективності державного регулювання. Ефективне оподаткування нафтопродуктів має значний потенціал для підвищення доходів державного бюджету, стимулювання вітчизняного виробництва та підтримки екологічних стандартів. Враховуючи стратегічне значення нафтопродуктів для

енергетичної безпеки та економічної стабільності, розробка оптимальної моделі податкової політики є актуальним завданням для України. Досвід Європейського Союзу в сфері оподаткування нафтопродуктів, зокрема застосування маркерів акцизного податку та електронного адміністрування обігу підакцизних товарів, може бути корисним для України. Впровадження схожих механізмів у вітчизняну практику дозволить покращити контроль за ринком нафтопродуктів, зменшити обсяги нелегального обігу та забезпечити прозорість та ефективність податкового адміністрування. Ураховуючи значне навантаження, яке податки на нафтопродукти мають на кінцевого споживача, необхідно також звертати увагу на баланс між потребами держави у фіскальних надходженнях та захистом прав споживачів. Акцентування уваги на розвитку вітчизняного виробництва нафтопродуктів та зменшення залежності від імпорту можуть сприяти стабілізації цін на ринку та підвищенню енергетичної безпеки країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

аранова В. Г. *Податкова система*: навч. посіб. Одеса, 2014. 344 с.

рисоватий А.І., Десятнюк О.М. *Податкова система*: Навчальний посібник. – Тернопіль: Карт-бланш, 2004. С. 38.

истов С. М. *Державне регулювання економіки*: Навчальний посібник. – К.: КНЕУ, - 2002. – 208с.

одаткова політика. Міністерство фінансів. URL: https://mof.gov.ua/uk/tax-policy. (дата звернення:20.10.2023)

ікітішин А. О. Основні напрями вдосконалення механізму податкового регулювання. *Ефективна економіка*. - 2016. - № 2

6. Савчук В. А. Податкове регулювання економіки: сутність та проблеми реалізації в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. -2014. - № 1. С. 62–64.

ідельникова Л. П., Костіна Н. М. *Податкова система*: навч. посіб. Київ: Ліра-К. -

юріна М. М. Ефективність податкової політики України в рамках інтеграційних процесів. *Економіка і суспільство*. - 2018.- № 18. - С. 213–218 URL: http://economyandsociety.in.ua/journals/ 18_ukr/29.pdf. (дата звернення: 15.09.2023).

9. Голоядова, Т. О. Правове регулювання податкової системи україни у нових реаліях. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. – 2023. - 5(23), 90-100. https://doi.org/10.32689/2617-9660-2022-5(23)-90-100

одатковий кодекс України: Закон від 02.07.2023 № 2755-VI. Відомості Верховної Р

11. Гавриловський О.С. Податкове регулювання в Україні. *Інтелект XXI*. - 2016. - № 5 С. 136-139.

12. Єфименко Т. І. Фіскальна та монетарна безпека національної економіки; *ДННУ "Акад. фін. управління*". К., - 2016. - 447 с.

Уденко В. В. Ідентифікація функціональних складових фіскального механізму к

р

а

регулювання інвестиційного розвитку національної економіки. *Економіка та держава. Вінниця*. - 2020. - № 7. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/7_2020/12.pdf.

14. Олейнікова Л. Г. Формування інформаційного простору адміністрування податків і зборів в Україні. *Науково-теоретичний та інформаційно-практичний журнал «Фінанси України»*. -2017. -№ 10. С. 43-62.

перенко С. Г. Теоретичні засади податкового регулювання в системі державного регулювання економічного зростання. *Інфраструктура ринку*. – 2017. – Вип. 6. – С.

оїк А. Ефективність податкової політики в Україні: регулюючий та фіскальний аспекти. *Галицький економічний вісник*. — Т. : ТНТУ, 2022. — Том 77. — № 4. — С. 82–93. — (Фінанси, банківська справа та страхування).

етленко Ю. В. Теоретичні та методологічні аспекти фіскальної політики держави.*Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. – 2017. – Вип. 1. – С. 28-35.

18. Свищук А. Методологічні засади податкового регулювання. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. - 2014. - № 5. - С. 89-104.

ернюк Т. В., Юрчишена Л. В. *Система оподаткування в умовах війни: правовий та ф*

20. Аністратенко Ю.І. *Концептуалізація правового регулювання оподаткування малого та середнього бізнесу в Україні*: монографія. – К.-П.: Рута, 2016. 397 с.

уліба Є. Фіскальна політика України в контексті реалізації фіскальної функції держави. *Evropský politický a právní diskurz*. – 2018. – Sv. 5, Vyd. 3. – С. 68-74.

ончаренко Н. І. Фіскальний інструментарій як ключовий елемент системи регулювання економічного розвитку держави на макрорівні. *Вісник харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. – 2016. – Вип. 5. – С. 90-93.

ержавна податкова служба України. Офіційний портал. URL: https://tax.gov.ua/. (дата звернення: 10.09.2023 р.).

острівська Н. С. Науково-методичні основи формування податкової складової *с*

п

бюджету. *Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного університету.* Економічні науки : збірник наукових праць. – 2015. – Вип. 29. – С.

25. Якушко, І. . Роль фіскальної політики в системі державного регулювання економіки. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. - 2023. - #3 (31), 36–47. https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-3(31)-36-47

урянський Ю. І. Використання інструментів фіскальної політики. *Науковий вісник НЛТУ України*. – 2017. – Т. 27, № 7. – С. 138-142.

27. Новицька Н. Розвиток акцизного оподаткування нафтопродуктів в Україні.*Економіст*. 2014. № 6. С. 56—60.

28. Стахов Б. В. Проблеми та перспективи акцизного оподаткування / Б. В. Стахов .*Облік і фінанси.* 2019. № 1. С. 99—104.

ліві денко Л. М. Вплив податкової політики на тіньову економіку України. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2012. № 6. С. 111–114.

30. Костяна О. В. Особливості розвитку акцизного оподаткування в Україні . *Бізнес Інформ.* 2017. № 3. С. 259—266.

31. Коротун В. І. *Трансформація акцизної політики України* : монографія; за заг. ред. В. І. Коротуна. — Ірпінь : Видавництво Національного університету ДПС України, 2015. 404 с.

32. Монаєнко А. О., Атаманчук Н. І. *Правове регулювання акцизного оподаткування в умовах сучасних викликів та тенденцій розвитку правової держави* : монографія.– Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 276 с.

33. Мельничук, В. С., Мельничук А. В. Утворення ціни нафтопродуктів в Україні.*Науковий вісник Ужгородського національного університету* : серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство / голов. ред. М.М. Палінчак. – Ужгород : Гельветика, 2019. – Вип. 24, №Ч.2. – С. 125–128.

34. Ціни на бензин, дизпаливо, газ на АЗС України. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/markets/fuel/

35. Ринок нафтопродуктів в Україні: основні фактори впливу. URL: https://pro-consulting.ua/ua/pressroom/rynok-nefteproduktov-v-ukraine-osnovnye-faktory-vliyaniya\

36. Державна казнчейська служба України. URL: https://www.treasury.gov.ua/dlya-gromadskosti/publichna-informaciya

37. Податки на пальне повернулися на довоєнний рівень. URL: http://surl.li/ofwpu

38. Про внесення змін до Податкового кодексу України в частині акцизного податку на пальне URL: https://ips.ligazakon.net/document/ji09328a

39. Звіт про Доходи Державного Бюджету за 2022 рік. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Zvit_2022_сайт.pdf

40. Шульга Т. М. Проблематика акцизного оподаткування в Україні. Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2018. – №2(18)

41. Хлєбнікова І.І. Фіскальні та регулятивні ефекти акцизного оподаткування в Україні : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.00.08. Ірпінь, 2018. 20 с.

42. Ринок пального знову пішов у тінь. URL: http://surl.li/ofwpq

43. Законом України "Про Митний тариф України" від 19.09.2013 № 584-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-20#Text

44. Компанія WOG. URL: https://wog.ua/ua/about/

45. Компанія WOG. Форбс в Україні. URL: https://forbes.ua/profile/wog-236

46. ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ВОГ РЕСУРС" URL: https://clarity-project.info/edr/43258487/finances?current_year=2022

47. «Мій кейс отримав назву – «прецедент Пивоварського». Важливі рішення не приймаються, бо чиновники побоюються отримати підозру». Інтерв'ю к е р і в н

48. Лисецька Н. М. Впровадження європейських стандартів акцизного оподаткування: досвід для України. *Глобальні та національні проблеми економіки.* 2015. № 4. С. 848—852.

49. Новицька Н. В. Досвід країн ЄС у сфері екологічного оподаткування. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2016. № 2. С. 192-209.

50. Thierry Le Goff, Seda Mazlum, Steve Wood. Production of a Solvent Yellow 124 “euromarker” reference material certified for purity. *Fuel*. Vol. 88, Is. 10, October 2009, P. 2025–2031

51. Макаренко В. В. Вдосконалення адміністрування акцизного податку на ринку нафтопродуктів в Україні. *Трансформація фіскальної політики України в умовах євроінтеграції* : зб. наук. пр. за матеріалами X науково-практичної конференції, 22—23 листопада 2018 р. — Ірпінь, 2018. — 118 с.

52. Плугова Д. В. Запровадження електронної системи контролю за сплатою акцизного податку в Україні. *Глобальні та національні проблеми економіки. 2016*. Вип. 11. URL: https:// revolution.allbest.ru/finance/00914709_0.html.

53. Стахов Б. В. Проблеми та перспективи акцизного оподаткування . *Облік і фінанси*. — 2019. — № 1. — С. 99—104

54. Славкова А.А., Лебеда М.О. Природа доходів малого підприємництва та теоретичні основи їх оподаткування. *Бізнес Інформ*. - 2018. - № 10. - С. 152-157. . URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2018_10_24

55. Рудик Н. В. Необхідність податкового контролю малого та середнього бізнесу. / The Need for Tax Control over Small and Medium-Sized Enterprises. Проблеми економіки. – 2019. – №4. – С. 186 – 192. URL. https://www.problecon.com/article/?year=2019&abstract=2019_4_0_186_192

56. Лісневська Д.Ю., Славкова А.А. Роль податкового контролю в боротьбі з податковим шахрайством та ухиленням від сплати податків. *Ефективна економіка*. – 2023. - №4 URL: https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.4.34

57. Дудка.О. Роль податкового інструментарію в розвитку вітчизняного ринку нафтопродуктів. *СУЧАСНІ ПИТАННЯ ЕКОНОМІКИ ТА ФІНАНСІВ: ГЛОБАЛЬНІ*

ВИКЛИКИ ТА ТРЕНДИ: Збірник наукових матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 9 листопада 2023 р. – К.: КНЕУ(електронне видання), 2023. - 221 с.